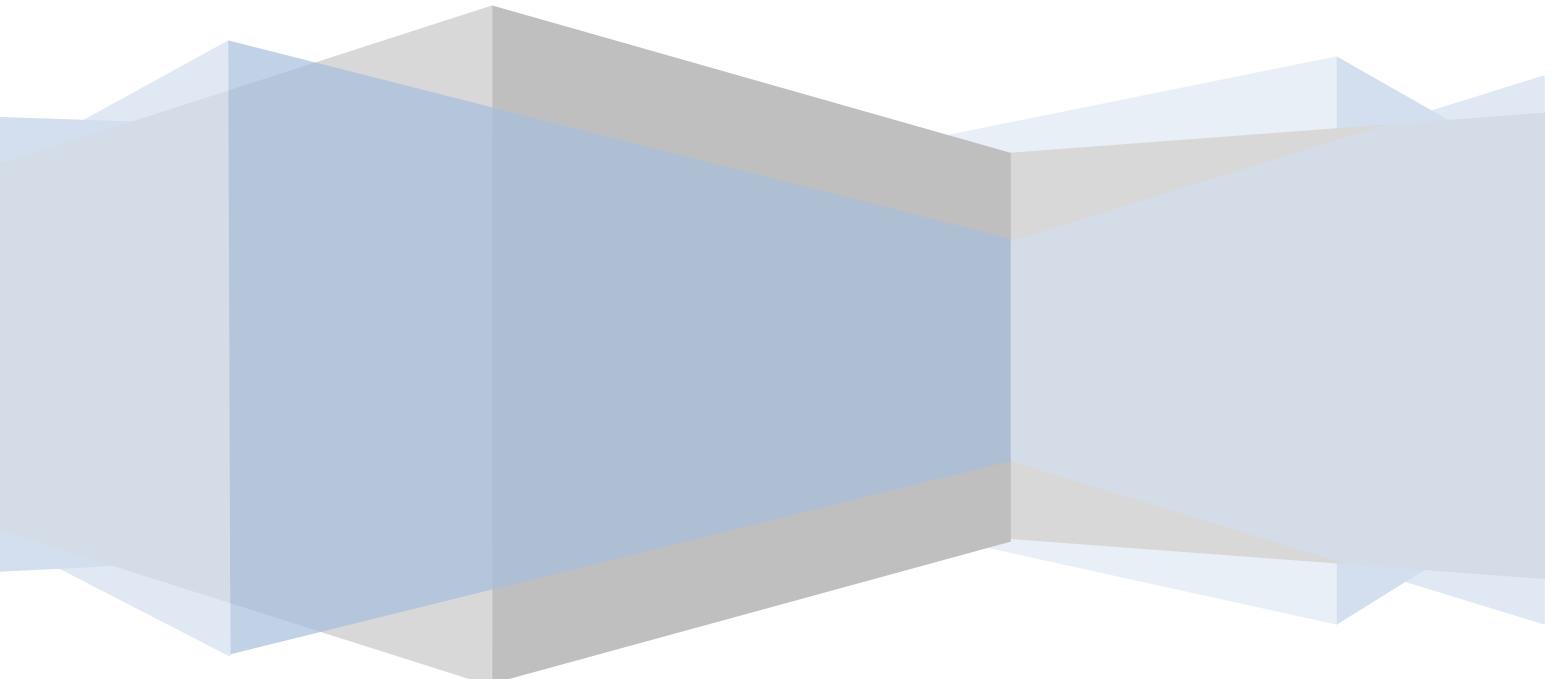

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Anketa o percepciji javnosti u pogledu korupcije u sektoru prosvete

2014

POTVRDA PRIZNANJA ZA:

Istraživanje i analizu:

Vlora Basha Berisha, direktor, Indeks Kosova

Organizaciono i operativno vođenje:

Alexis Franke, programski analitičar, Tim UNDP-a za upravu

Shqipe Z. Neziri, rukovodilac projekta, UNDP – pomoć u borbi protiv korupcije na Kosovu (SAEK)

Obezbeđivanje kvaliteta:

Francesco Checchi, specijalista za javnu odgovornosti i borbu protiv korupcije, UNDP za Evropu i Zajednicu nezavisnih država, Regionalni centar u Bratislavi

Mytaher Haskuka, vođa tima, Jedinica UNDP-a za politiku, istraživanje, rodna pitanja i komunikacije

Jedinica za politiku, istraživanje, rodna pitanja i komunikacije (PIRPK)

Iris Duri, statističar, Jedinica UNDP-a za PIRPK

Anketa o percepciji javnosti u pogledu korupcije u sektoru prosvete na Kosovu (2014) ne bi bila objavljena bez velikodušne pomoći Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) na Kosovu.

Izjava o ograničenju odgovornosti: Ova analiza i zaključci ovog izveštaja ne predstavljaju neminovno stanovišta UNDP-a i SDC-a. Anketa i priprema izveštaja urađeni su uz saradnju Indeksa Kosova i programskog tima UNDP-a za pomoć u borbi protiv korupcije na Kosovu.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
1.1. KRATAK PREGLED I SVEUKUPNI CILJEVI STUDIJE O KORUPCIJI U PROSVETI	4
2. REZIME	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3. NALAZI.....	7
3.1. GLAVA 1 – SEKTOR PROSVETE NA KOSOVU - NALAZI	7
3.2. GLAVA 2 – PROBLEM KORUPCIJE	11
3.3. GLAVA 3 – SPREMNOST NA UČESTVOVANJE U KORUPCIJI I RAZLOZI ZA KORUPCIJU	22
3.4. GLAVA 4: INDIREKTNA ISKUSTVA SA KORUPCIJOM	35
3.5. GLAVA 5: LIČNA ISKUSTVA SA KORUPCIJOM.....	40
4. ANEKS.....	45
4.1. METODOLOGIJA.....	46

1. Uvod

1.1. Pregled i sveukupni cilj studije o korupciji u prosveti

Korupcija je ubičajena pojava u životu Kosovaca, koja čini ozbiljnu prepreku za efikasno funkcionisanje institucija. Kako je navedeno u podacima organizacije *Transparency International* (TI) za 2013. godinu, Kosovo se nalazi na 111-om mestu od 177 zemalja u kojima je sprovedena anketa, sa slabim rezultatom od 33/100. Međutim, rezultati naše studije ukazuju da korupcija nije ni toliko učestala niti duboko ukorenjena u kulturi da antikorupcijske mere učini beznadežnim.

Analiza nalaza iz ove ankete o percepciji korupcije u sistemu obrazovanja na Kosovu veoma je informativna i pokazuje da je percepcija korupcije u ovom sektoru slična opštoj percepciji korupcije na Kosovu, na osnovu drugih studija koje su sprovedene u proteklom periodu.

Anketa je osmišljena tako da se njom izmeri postojeci stepen korupcije u sistemu obrazovanja na Kosovu, putem procene stvarne percepcije korupcije među cilnjim grupama koje svakodnevno imaju veze sa obrazovanjem, a rezultati daju koristan uvid u različite aspekte korupcije kao problema.

Ovom studijom, pored toga što se daje opis stepena informisanosti o pojavi korupcije i njenim korenima, takođe se razjašnjava dobro razumevanje Kosovaca u pogledu različitih uzroka iste.

Nezavisno od njihove etničke pripadnosti ili socio-ekonomskog položaja, ispitanici se generalno slažu da je korupcijsko ponašanje nedopustivo. Međutim, nalazi ankete ukazuju na učestalost korupcije, znatnu spremnost na uzimanje učešća u korupcijskim radnjama, kao i relativno tolerisanje korupcijskog ponašanja.

Njianse podataka otkrivaju da je najveća verovatnoća da se učestalost, toleriranje i spremnost na uzimanje učešća u korupciji jave radi ostvarivanja osnovnih ljudskih potreba – zdravstvene zaštite, obrazovanja i slično. Prema tome, ukoliko su kvalitet i dostupnost osnovnih usluga nedovoljni da se obezbedi pristojan životni standard, veća je verovatnoća da će se u tim sektorima više razmišljati o korupciji.

Uz to, rezultati takođe ukazuju da Kosovci korupciju doživljavaju tako da ona nije ograničena na birokrate nižeg nivoa i da se ne može iskoreniti samo povećanjem plata. Ispitanici smatraju da korupcije ima i među službenicima visokog nivoa, koji su dobro plaćeni te stoga nisu motivisani potrebnom da dodatno zarade zbog loših plata, kako je naveo znatan procenat ispitanika koji kao razloge za korupciju pominju neodgovarajući zakonski i institucionalni okvir, pohlepu pojedinica na funkcijama vlasti i moralnu krizu na postkonfliktnom Kosovu.

Cilj ove ankete bio je da se utvrди kako građani vide korupciju u raznim oblastima obrazovnog planiranja i rukovođenja, uključujući ali se ne ograničavajući na finansije, novčanu pomoć, imenovanje nastavnog kadra, neprofesionalno postupanje u službi, diplome, dostupnost obrazovanja i akreditovanje institucija.

2. Rezime

Percepције тачне дефиниције корупције на Косову се разликују. „Корупција”, „подмићивање” и „непотизам” сасвим извесно се не шватају на исти начин и разликују се од једне до друге цилне групе.

Степен у којем испитаници „подмићивање” или „давање поклона” да би се неки посао завршио сматрају негативним у великој мери зависи од мотива предметног pojedinca, чак и међу испитаницима који одређени чин сматрају чистом корупцијом. Уколико је њихов мотив снаžан, испитаници израžавају спремност да узму учешћа у корупцији да би решили проблем.

Знатан број испитника сматра да ‘поклон лекару да би о Вама посебно водио рачуна’, ‘давање поклона лекару након успећне операције’ или ‘поклон наставници за 7./8. март’ не представљају чин корупције, без обзира на вредност поклона.

Индекс информисаности о дефиницији корупције открива да је највећа информисаност уочена међу универзитетским професорима и професорима средњих школа, док је информисаност најслабија међу локалним/централним јавним институцијама, а потом међу ученицима/studentima i родитељима.

Неки просветни радници и службеници у просвети, нарочито они који нису баš први пут упознати са Законом о државним службеницима, не сматрају поклоне и награђивања корупцијом. Стога су препоручљиве кампање подизања свести, које за цилну групу немају само државне службенике у просвети већ целокупно становништво, а које дефинишу корупцију и елементе исте.

‘Прихватити poziv na besplatan ručak/večeru radi решавања лиčnih problema’, ‘решавање лиčног проблема и прихвatanje činidbe u zamenu za то’, ‘прихватанje poklona radi решавања лиčnih проблема’, ‘узimanje novca ради решавања лиčnih проблема’ једна петина испитника (20 %) сматра ‘прихватljivim’ или ‘релативно прихватljivim’.

Међутим, абсолютна већина испитника на Косову забринута је због тога што је корупција озбиљан проблем на Косову. Перцепција корупције као главног проблема и даље је веома распространјена, у односу на раније студије на ову тему.

Две трећине цилjane populacije сматрају да је корупција највећи проблем у њиховој општини. У меđuvremenu, готово половина представника локалних/централних просветних институција се не slaže, сматрајући корупцију мањим проблемом или да уопште није проблем у њиховој општинској управи.

Више од половине испитника сматрају да је корупција највећи проблем у школама и у свакодневном животу, док нешто мањи број испитника у анкети сматрају да је корупција највећи проблем на послу.

Скоро половина испитника (47 %) сматрају да је корупција највећи проблем у њиховом окружењу, што њима доводи до закључка да је абсолютна већина цилjane populacije забринута због тога што је корупција generalno озбиљан проблем на Косову.

Oko 17 % ispitanika izrazilo je svoju spremnost da dâ mito ili poklon da bi rešili neki problem. Najčešći izgovor za to, po njima, jeste da 'ne postoji drugi način da se stvari završe' i 'da bi se stvari ubrzale'.

Ispitanici smatraju da su jedan od najvažnijih uzroka korupcije na Kosovu generalno male plate službenika u javnom sektoru. Nepostojanje stroge kontrole u upravi smatra se za glavni razlog koji dovodi do korupcije u prostvenim institucijama.

Očekivanja za rešavanje problema putem mita su alarmantno visoka među ciljanim ispitanicima, naročito među učenicima/studentima.

Dok je procenat ispitanika koji su generalno čuli za slučajeve korupcije i nepotizma jako visok – nešto manje od 20 % ispitanika tvrdi da je čulo za konkretne slučajeve od članova njihove porodice i bliskih srodnika.

Znatan broj ispitanika ili članova njihovog domaćinstva imalo je veze sa korupcijom u protekle dve godine. U više od 5 % kontakata između ispitanika i obrazovnih institucija, od građana je traženo da plate/daju poklon ili su oni davali poklone u vrednosti većoj od 50 evra u zamenu za usluge ili obaveljen posao. U većini slučajeva novac je tražilo treće lice, a novac/poklone su retko direktno tražile osobe sa kojima je ostvaren kontakt ili su ispitanici samovoljno davali poklone. Slučajevi nepotizma i drugih činidbi u zamenu za usluge su isključeni, jer isti nisu bili obuhvaćeni za analizu putem ove ankete.

Među onima koji nisu izrazili spremnost da učestvuju u korupcijskim radnjama, percipirane posledice odlaska u zatvor izgleda ne utiču u značajnoj meri na njihovo usuđivanje da učestvuju u takvim radnjama. Bez obzira na to, oko 20 % svih ispitanika, naročito prosvetnih radnika u višim razredima srednje škole (27 %), prosvetnih radnika u osnovnoj i nižim razredima srednje škole (24 %) i studenti na privatnim univerzitetima izgleda poseduju najviši stepen svesti da je učešće u korupcijskim radnjama protivzakonito i da predstavlja krivično delo. Ipak, i prosvetni radnici u osnovnoj i nižim razredima srednje škole (40 %) i prostveni radnici u višim razredima srednje škole (50 %) smatraju da pojedinac treba da upražnjava ove radnje, jer ne postoji drugi način da se stvari urade.

Premda je u anketi zabeležen visok broj slučajeva korupcije, svega 1 % ciljane populacije stavilo je do zanja da su prijavljivali slučajeve vlastima. Sa druge strane, manje od polovine ispitanika izjavilo je da znaju kojim institucijama treba prijaviti korupciju. Međutim, oni uglavnom pominju policiju i Agenciju za borbu protiv korupcije.

3. Sektor prosvete na Kosovu - nalazi

3.1. Glava 1

3.1.1. Percepcija u pogledu kapitalnih investicija u prosveti

Jedan od segmenata koji su ispitani ovom anketom bila je percepcija u vezi sa stepenom investicija u objekte obrazovanja i školski pribor. U nekim slučajevima, mišljenja korisnika usluga (roditelja i učenika/studenata) razlikovala su se od mišljenja pružalaca usluga obrazovanja (službenika i nastavnika/profesora), naročito kada su govorili o investicijama u škole (računare, nove škole/odeljenja). Dok su prosvetni radnici bili više uporni da naglase da je bilo dovoljno investicija u škole, naročito u računare, roditelji i učenici insistirali su na tome da po ovom pitanju nije bilo nikakvih investicija. Rezultati takođe pokazuju slične stavove kada se radi o različitim vidovima investicija koji su analizirani anketom.

Uopšteno gledano, oko jedne trećine roditelja, prosvetnih radnika, učenika i studenata smatra da je dovoljno investirano u udžbenike (38 %), nove objekte škola/odeljenja (24 %), saniranje objekata (29 %) i nove računare (29 %). Sličan broj ciljnih ispitanika (oko trećina) smatra da nije bilo investicija u ovoj oblasti, dok ostali smatraju da je generalno bilo nešto malo investicija u ovim konkretnim oblastima. Međutim, prema njihovom viđenju, one nisu bile dovolje i njima nisu zadovoljene potrebe škola.

Oko 58 % studenata na privatnim univerzitetima, 46 % nastavnika u osnovnim i 54 % profesora nižih razreda srednjih škola i profesora viših razreda srednjih škola smatra da je bilo dovoljno investicija u opremanje njihovih institucija novim računarima. Percepcija je nešto malo manje jasna za studente na državnim univerzitetima i prosvetne radnike kako u javnim tako i u privatnim institucijama, gde oko 48 % obe ciljne grupe smatra da je bilo svega nekoliko investicija u nove računare. Ukupno, 52 % roditelja učenika osnovnih škola i nižih razreda srednjih škola i 37 % učenika viših razreda srednjih škola smatra da nije bilo nikakvih investicija u nove računare u školama i na univerzitetima.

Prosvetni radnici u osnovnim školama i nižim razredima srednjih škola izgleda smatraju da je dosta investirano u obezbeđivanje udžbenika za učenike, kako je navelo njih 78 %. Oko 67 % roditelja učenika osnovnih škola i nižih razreda srednje škole je izgleda zadovoljno investicijama u udžbenike, uz 52 % studenata privatnih univerziteta. Za 44 % studenata privatnih univerziteta bilo je svega nekoliko investicija kojima im je obezbeđen dovoljan broj udžbenika, dok je ovaj procenat veći za profesore kako na državnim tako i na privatnim univerzitetima, koji smatraju da se na ovom planu može učiniti više. Studenti javnih univerziteta (50 %) i profesori viših razreda srednje škole (48 %) najobazriviji su od svih i smatraju da nije bilo investicija kojima su bili obezbeđeni udžebnici za čitavo trajanje studija.

Percepcija da se ne ulaže dovoljno u izgradnju novih objekata škola, učionica ili odeljenja donekle je ujednačen među svim ciljnim grupama. Čini se da postoji opšte prihvaćeno mišljenje da nije bilo dovoljno ulaganja u ovoj oblasti, kako je navelo 46 % učenika viših razreda srednje škole, 43 % studenata javnih univerziteta i u proseku 39 % svih ciljnih grupa. Međutim, postoji jedan izuzetak za 53 % studenata koji su se upisali na privatne

univerzitete, koji takođe dele ovo mišljenje sa 46 % profesora kako na javnim tako i na privatnim univerzitetima.

Izgleda da u svim ciljnim grupama postoji opšta saglasnost da je bilo nekoliko investicija u sanaciju škola, učionica i odeljenja, sa prosekom od 44 %. Čini se da ovakvo mišljenje više preovlađuje među studentima privatnih univerziteta, jer je 52 % njih to navelo. Od svih ciljnih grupa, prosvetni radnici u osnovnim školama i nižim razredima srednje škole (44 %) i oni u višim razredima srednje škole (48 %) najviše su zadovoljni obnovom na datim lokalitetima.

Tabela 1. Investicije u školu/univerzitet čiji ste trenutno učenik/student/prosvetni radnik prema ciljnoj grupi (Da li je u protekle četiri godine bilo ulaganja bilo lokalnih javnih institucija ili putem donacija u školu/univerzitet čiji ste trenutno učenik/student/prosvetni radnik u sledećim oblastima?)

		Roditelji – osnovna škola i niži razredi srednje škole (razredi 1-9)	Učenici – niži razredi srednje škole (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerziteti ma	Studenti – na privatnim univerziteti ma	Prosvetni radnici – osnovna škola i niži razredi srednje škole	Profesori – viši razredi srednje škole	Profesori – javnim/priv atnim univerziteti ma
Novi računari	Dovoljno investicija	16,2 %	20,7 %	23,0 %	58,0 %	46,0 %	54,0 %	36,0 %
	Malo investicija	30,1 %	41,4 %	48,3 %	37,0 %	38,0 %	34,0 %	48,0 %
	Bez investicija	51,5 %	36,9 %	27,0 %	5,0 %	14,0 %	12,0 %	14,0 %
Udžbenici	Dovoljno investicija	67,6 %	19,3 %	17,7 %	52,0 %	78,0 %	16,0 %	16,0 %
	Malo investicija	17,8 %	18,3 %	30,3 %	44,0 %	18,0 %	34,0 %	56,0 %
	Bez investicija	13,3 %	61,4 %	50,3 %	4,0 %	2,0 %	48,0 %	26,0 %
Nova zgrada škole /učionica/ odeljenja	Dovoljno investicija	28,8 %	21,0 %	21,3 %	21,0 %	38,0 %	36,0 %	24,0 %
	Malo investicija	30,1 %	31,9 %	33,7 %	52,5 %	32,0 %	34,0 %	46,0 %
	Bez investicija	39,8 %	46,1 %	43,3 %	26,5 %	28,0 %	30,0 %	30,0 %
Sanacija škole /učionice/ odeljenja	Dovoljno investicija	27,2 %	23,7 %	27,3 %	33,0 %	44,0 %	48,0 %	36,0 %
	Malo investicija	38,2 %	43,7 %	46,7 %	52,0 %	38,0 %	32,0 %	44,0 %
	Bez investicija	34,0 %	31,5 %	24,7 %	15,0 %	16,0 %	20,0 %	20,0 %

* Odgovori 'Ne znam' and 'Bez odgovora' nisu prikazani

Tabela 2 – Investicije u škole/univerzitete u Vašoj opštini – lokalne/centralne prosvetne institucije
(Da li je u protekle četiri godine bilo ulaganja bilo lokalnih javnih institucija ili putem donacija u škole i univerzitete ukupno posmatrano za Kosovo u sledećim oblastima?)

		Lokalne/centralne javne prosvetne institucije
Novi računari	Dovoljno investicija	42,0 %
	Malo investicija	54,0 %
	Bez investicija	4,0 %
Udžbenici	Dovoljno investicija	84,0 %
	Malo investicija	16,0 %
	Bez investicija	0,0 %
Nova zgrada škole /učionica/ odeljenja	Dovoljno investicija	68,0 %
	Malo investicija	28,0 %
	Bez investicija	4,0 %
Sanacija škole /učionice/ odeljenja	Dovoljno investicija	72,0 %
	Malo investicija	26,0 %
	Bez investicija	2,0 %

Oko polivine službenika u centralnim javnim institucijama smatra da je bilo malo investicija u nove računare bilo od strane lokalnih javnih institucija ili putem eksternih donacija u školama i univerzitetima njihovih datih opština. Od anketiranih službenika u centralnim javnim institucijama, velika većina od 84 % smatra da je bilo dovoljno investicija u obezbeđivanje udžbenika za učenike i nastavno osoblje. Slično tome, oko 68 % njih smatra da je bilo dovoljno investicija u izgradnju novih škola, učionica i odeljenja, dok se 72 % slaže da nije dovoljno ulagano u obnovu lokaliteta.

3.1.2. Perpercija zloupotrebe i diskriminacije u prosvetnim institucijama

Perpercija diskriminisanja ili favorizovanja nastavnog osoblja od strane prepostavljenih takođe je bila jedna od ispitivanih varijabli među nastavnim osobljem osnovnih i srednjih škola, kao i među profesorima univerziteta. Polovina (50 %) od ove tri ciljne grupe navela je da su ambiciozni prosvetni radnici sputavani u građenju karijere zbog ličnih interesa njihovog prepostavljenog u instituciji u kojoj rade i da je ovo uobičajena pojava (15 % veoma uobičajena, 32 % donekle uobičajena).

Sličan procenat (40 %) ciljnih ispitanika (nastavno osoblje osnovnih i srednjih škola, kao profesori univerziteta) smatra da je uobičajeno da neki prosvetni radnici na svom radnom mestu većinom ne dolaze na nastavu a da pri tom ne bivaju sankcionisani (16 % veoma uobičajeno, 23 % donekle uobičajeno). Ova pojava je mnogo više naglašena u slučaju nastavnog osoblja osnovnih škola i nižih razreda srednjih škola.

Među većinom ciljnih grupa prosvetnih radnika u osnovnim školama, nižim i višim srednjim školama i na univerzitetima, postoji saglasnost da nema zloupotrebe ili neravnomerne raspodele školske opreme i udžbenika. Međutim, čini se da ima izuzetaka, jer četvrtina prosvetnih radnika na javnim i privatnim univerzitetima smatra da u raspodeli opreme i udžbenika ponekad u određenoj meri ima zloupotrebe.

Tabela 3 – Mišljenje nastavnika i profesora o zloupotrebi i diskriminaciji (*Da li biste rekli da su u protekle četiri godine sledeće pojave bile veoma uobičajene, donekle uobičajene ili da uopšte nisu bile uobičajene na Vašem radnom mestu?*).

	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerziteti
Ambiciozni prosvetni radnici sputavani su u građenju karijere zbog ličnih interesa prepostavljenih u instituciji u kojoj rade	Veoma uobičajeno	18,0 %	8,0 %
	Donekle uobičajeno	32,0 %	40,0 %
	Nimalo uobičajeno	48,0 %	44,0 %
Ponekad dolazi do zloupotrebe školske opreme od strane prepostavljenih ili osoblja	Veoma uobičajeno	10,0 %	6,0 %
	Donekle uobičajeno	14,0 %	14,0 %
	Nimalo uobičajeno	66,0 %	62,0 %
Neki prosvetni radnici većinom ne dolaze na nastavu i nikada ne bivaju kažnjeni	Veoma uobičajeno	20,0 %	14,0 %
	Donekle uobičajeno	22,0 %	26,0 %
	Nimalo uobičajeno	46,0 %	52,0 %
Ima zloupotrebe u raspodeli knjiga od strane lica zaduženih za to	Veoma uobičajeno	4,0 %	4,0 %
	Donekle uobičajeno	10,0 %	8,0 %
	Nimalo uobičajeno	76,0 %	68,0 %

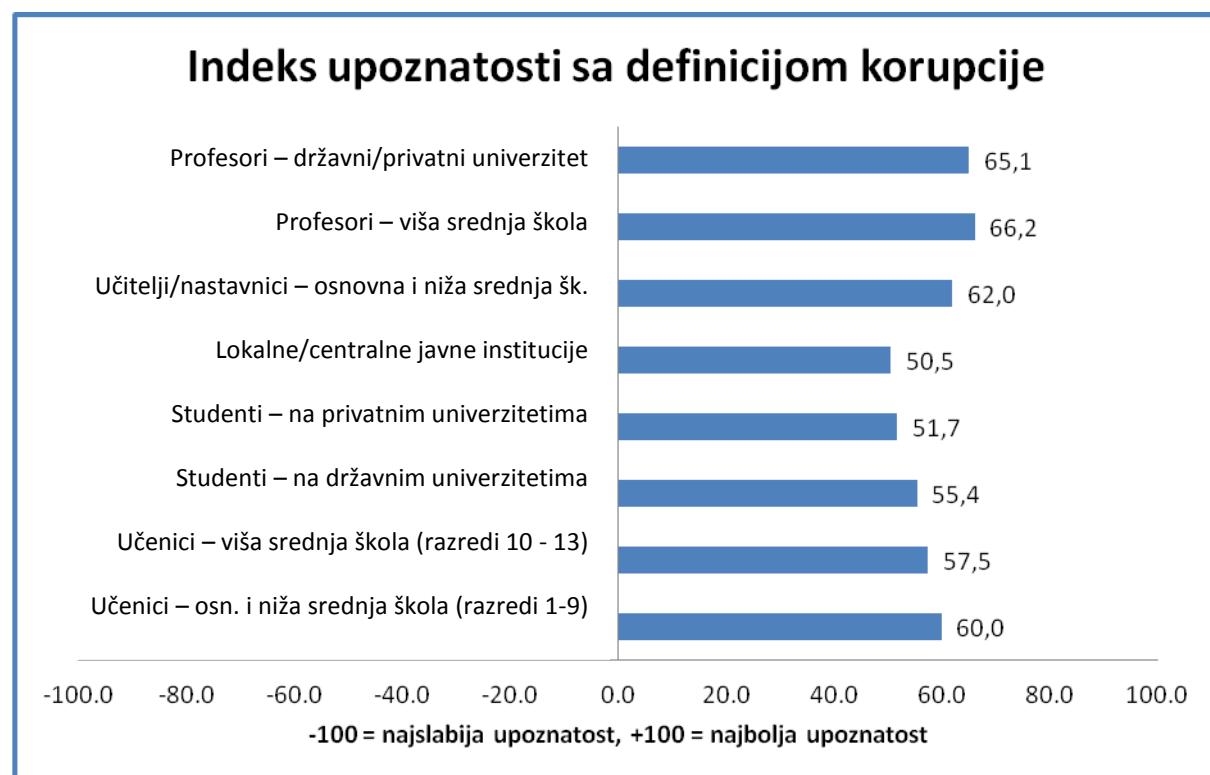
*Odgovori 'Nije hteo/la da odgovori' i 'Ne znam' nisu prikazani

Glava 2 – Problem korupcije

3.1.3. Definicija korupcije i percepcija stepena korupcije u različitim institucijama

Organizacija *Transparency International (TI)* korupciju definiše kao zloupotrebu poverenih ovlašćenja radi ostvarivanja lične koristi. TI nadalje pravi razliku između korupcije "u skladu sa pravilima" i korupcije "protivne pravilima". Korupcija "u skladu sa pravilima" predstavlja plaćanja za omogućavanje nečega, dok se mito plaća da bi se dobio povlašćeni tretman za nešto što primalac mita treba da uradi shodno zakonu. Sa druge strane, korupcija "protivna pravilima" jeste mito koji se plaća da bi se pribavile usluge koje su primaocu mita zabranjene da ih pruža.

Slika 1. Indeks upoznatosti sa definicijom korupcije

Indeks upoznatosti sa definicijom korupcije kreće se u rasponu od -100 do +100. Ovo je složeni indeks izračunat na osnovu prosečnih individualnih indeksa gde su ispitanici rekli da li različite situacije smatraju činom korupcije ili ne i prikazani su za svaku ciljnu grupu. Individualni indeksi izračunati su davanjem vrednosti +100 za odgovore "Da" i vrednosti -100 za odgovore "Ne".

Indeks upoznatosti sa definicijom korupcije pokazuje da je upoznatost sa definicijom korupcije najveća među profesorima univerziteta i srednjih škola, dok je najmanja u lokalnim/centralnim javnim institucijama, nakon čega slede učenici/studenti i roditelji. Međutim, percepcija na Kosovu u ciljanim populacijama ne čini se toliko crno-belom.

U svim ciljnim grupama ono što se izgleda smatra "korupcijom" predominantno je uravnoteženo u većini odgovora ciljnih grupa. Velika većina, oko 91 % slaže se da davanje novca ili činjenje da bi se "ubrzala" stvar, predstavlja korupciju. Od anketiranih u svim ciljnim grupama, 92 % smatra da davanje novca da bi se dobio posao u javnom sektoru znači da se neko bavi korupcijom. Drugih 92 % smatra da davanje novca policajcima da vam ne bi zabranili upravljanje motornim vozilom predstavlja korupciju. Sa druge strane, percepcija da je lice umešano u delo korupcije se smanjuje ukoliko neko razmišlja o davanju poklona nekome radi pokazivanja veće pažnje, kao što je slučaj sa 82 % ukupnog broja ciljnih ispitanika, koji navode da se davanje poklona prosvetnim radnicima radi posvećivanja posebne pažnje smatra korupcijom. Za 83 % ispitanika, intervenisanje kod visokog rukovodioca da biste zaposlili svog srodnika takođe se smatra korupcijom. Ispitanicima situacija postaje manje jasna kada treba da odgovore na pitanje o tome da li se lični zahtevi upućeni opštinskom odborniku za dobijanje građevinskih dozvola smatraju činom korupcije. Premda se rezultati razlikuju po ciljnim grupama oni pokazuju da većina (70 %) smatra da ovaj čin podrazumeva umešanost u korupciju, dok četvrtina (25 %) tvrdi da to nije tako, a 7 % nije sigurno.

Mada većina smatra da se davanje poklona lekaru da bi o Vama vodio posebnu brigu podvodi pod korupciju, ipak trećina (30 %) anketiranih ne misli da je tako. Pored ovog, još više njih smatra da davanje poklona lekaru nakon uspešne operacije ne predstavlja korupciju, a 56 % njih je to izjavilo. Slično tome, 20 % ispitanika zaista smatra da činjenje usluge službeniku nakon što je pomogao Vašem detetu da se upiše u školu ili na fakultet nije čin korupcije. Štaviše, oko trećina ispitanika ima stav da slanje poklona profesoru nakon ostvarnog dobrog rezultata na ispitu nije korupcija.

Široko je rasprostranjen stav da davanje službenih informacija ljudima, a za koje znate da nisu dostupne široj javnosti, radi ostvarivanja lične koristi činom korupcije smatra oko 80 % ispitanika, a preostalih 11 % ne misli tako, dok 9 % nije sigurno.

Davanje poklona prosvetnoj radnici za 7./8. mart 90 % ispitanika nije smatralo za čin korupcije, nakon čega sledi davanje poklona lekaru nakon uspešne operacije (56 %) i poklona lekaru da bi vodio posebnu brigu o pacijentu (30 %).

Znatan broj ispitanika smatra pojavu davanja poklona 'korupcijom', naročito ukoliko ih niko nije tražio i ukoliko su dati nakon obavljenog posla. Čnidbe i 'intervencije' su u sredini, dok 'davanje novca' u većini slučajeva spada u pojavu 'korupcije'.

Tabela 4. Javna definicija pojave korupcije prema ciljnoj grupi (Prema Vašem mišljenju, koje od dole navedenih radnji spadaju u pojavu "korupcije"?)

	Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/centralne javne institucije	Nastavno osoblje – niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet	
Poklon lekaru da bi vodio posebnu brigu o Vama	Da Ne	70,2 % 27,2 %	73,2 % 26,1 %	64,3 % 33,0 %	54,0 % 44,5 %	80,0 % 16,0 %	74,0 % 26,0 %	68,0 % 32,0 %	78,0 % 16,0 %
Činjenje usluge službeniku nakon što je Vašem detetu pomogao da se upiše u školu/na fakultet	Da Ne	77,3 % 19,1 %	76,3 % 19,7 %	76,7 % 18,0 %	80,0 % 19,0 %	68,0 % 22,0 %	80,0 % 20,0 %	82,0 % 14,0 %	86,0 % 12,0 %
Intervenisanje kod visokog rukovodioca da zaposli Vašeg srodnika	Da Ne	83,5 % 13,6 %	83,4 % 12,9 %	82,0 % 11,7 %	83,0 % 15,5 %	74,0 % 16,0 %	86,0 % 10,0 %	84,0 % 12,0 %	84,0 % 10,0 %
Lični zahtev opštinskom odborniku za dobijanje građevinske dozvole	Da Ne	71,8 % 20,4 %	73,9 % 22,0 %	63,3 % 27,7 %	67,0 % 27,5 %	58,0 % 32,0 %	78,0 % 18,0 %	84,0 % 12,0 %	66,0 % 30,0 %
Davanje novca policajcu da Vam ne bi izrekao zabranu upravljanja vozilom	Da Ne	92,2 % 5,8 %	92,5 % 5,4 %	93,0 % 4,3 %	89,5 % 8,5 %	86,0 % 12,0 %	94,0 % 6,0 %	98,0 % 2,0 %	88,0 % 8,0 %
Davanje poklona lekaru nakon uspešne operacije	Da Ne	50,5 % 47,2 %	41,7 % 56,6 %	35,3 % 60,3 %	32,0 % 64,5 %	40,0 % 50,0 %	38,0 % 56,0 %	48,0 % 48,0 %	44,0 % 48,0 %
Davanje službenih informacija ljudima, a za koje znate da nisu dostupne široj javnosti, radi lične koristi	Da Ne	80,3 % 10,4 %	78,3 % 11,2 %	76,3 % 10,3 %	79,5 % 17,0 %	72,0 % 12,0 %	86,0 % 10,0 %	90,0 % 8,0 %	86,0 % 12,0 %
Slanje poklona prosvetnom radniku da bi posvetio posebnu pažnju Vašem detetu	Da Ne	82,2 % 13,9 %	82,0 % 15,3 %	79,0 % 15,0 %	82,5 % 16,5 %	70,0 % 12,0 %	86,0 % 14,0 %	90,0 % 8,0 %	90,0 % 4,0 %
Davanje novca ili činjenje usluge da bi se "ubrzala" stvar	Da Ne	89,0 % 7,1 %	89,5 % 7,5 %	93,3 % 2,7 %	90,5 % 8,5 %	78,0 % 8,0 %	96,0 % 4,0 %	90,0 % 8,0 %	96,0 % 2,0 %
Slanje poklona profesoru nakon ostvarenog dobrog rezultata na testu	Da Ne	67,6 % 26,9 %	63,7 % 33,6 %	66,3 % 28,0 %	76,5 % 21,0 %	60,0 % 30,0 %	66,0 % 34,0 %	72,0 % 26,0 %	72,0 % 24,0 %
Davanje novca da bi se dobio posao u javnom sektoru	Da Ne	91,3 % 4,9 %	93,6 % 5,8 %	93,3 % 2,7 %	87,5 % 10,5 %	86,0 % 6,0 %	98,0 % 2,0 %	94,0 % 2,0 %	94,0 % 2,0 %
Davanje poklona prosvetnoj radnici za 7./8. mart	Da Ne	8,7 % 88,3 %	6,8 % 90,5 %	7,3 % 89,0 %	6,0 % 94,0 %	10,0 % 80,0 %	2,0 % 98,0 %	12,0 % 86,0 %	14,0 % 78,0 %

* Odgovori 'Nije htEO/la da odgovori' i 'Ne znam' nisu prikazani

Dok su roditelji dece osnovnih i nižih srednjih škola većinu slučajeva davanja novca opštinskim zvaničnicima smatrali korupcijom, to nije bio slučaj sa davanjem novca prosvetnim radnicima i lekarima.

Slično kao i roditelji, učenici viših srednjih škola, studenti javnih i privatnih univerziteta generalno smatraju činidbe ili intervenistanje kod viših službenika, opštinskih službenika ili policije činom korupcije ali ne kada se radi o prosvetnim radnicima i lekarima, zanemarujući slučajeve koji uključuju novac. Ovo bi mogao da bude uvid u percepciju uloge ovih stručnih lica u društvu. Dok se za visoke rukovodioce, opštinske zvaničnike i policiju smatra da imaju više autoritativnu ulogu, za lekare i prosvetne radnike se ne misli isto, što čini da je veća verovatnoća da se težina dela korupcije povezuje sa prvim a ne sa potonjim. Ovo se čini kao obrazac čak i kada se radi o percepciji o službenicima lokalnih i centralnih javnih institucija i prosvetnim radnicima kako u višim srednjim školama tako i na javnim i privatnim univerzitetima.

Tabela 5 – Kumulativni procenat prihvatljivih i relativno prihvatljivih radnji službenika/radnika javnih institucija – prema ciljnim grupama. (Koliko je, prema Vašem mišljenju, prihvatljivo sledeće, ukoliko to čine službenici/radnici javnih institucija)?

Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1- 9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitet ima	Studenti – na privatnim univerzitet ima	Lokalne/ce privatnim univerzitet ima	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola
Prihvatanje poziva na besplatan ručak/večeru da bi se rešio lični problem	20,4 %	20,7 %	27,0 %	52,0 %	6,0 %	26,0 %	6,0 %
Prihvatanje činidbe u zamenu za rešavanje ličnog problema	18,8 %	21,3 %	17,6 %	33,5 %	2,0 %	12,0 %	2,0 %
Prihvatanje poklona radi rešavanja ličnih problema	18,4 %	21,1 %	15,3 %	34,5 %	4,0 %	14,0 %	4,0 %
Prihvatanje novca za rešavanje ličnih problema	12,3 %	15,6 %	10,3 %	17,0 %		10,0 %	8,0 %

*Kumulativni % 'prihvatljivog' i 'relativno prihvatljivog'

Svaki četvrti ispitanik (26 %) smatra da je prihvatljivo 'prihvatići poziv na besplatan ručak/večeru radi rešavanja ličnih problema'. Ova radnja je uglavnom prihvatljiva studentima (studentima privatnih univerziteta 52 %, studentima javnih univerziteta i roditeljima – 21 % i za jedne i za druge, i prosvetnim radnicima osnovnih i nižih srednjih škola 24 %). Približno isti broj ispitanika deli ovo mišljenje o izjavama u pogledu 'rešavanja ličnog problema i prihvatanja činidbe u zamenu za to' (20 %) i 'prihvatanja poklona da bi se rešili lični problemi' (19 %), a još jednom je to primetno viši procenat među studentima privatnih univerziteta (34 %). 'Prihvatanje novca radi rešavanja ličnih problema' takođe se smatra prihvatljivim od strane istih ispitanika (12 %).

Imajući u vidu da je nezaposlenost jedan od glavnih problema sa kojim se Kosovci suočavaju, 16 % ciljnih ispitanika izjavilo je da je prihvatljivo (9 % prihvatljivo i 7 % relativno prihvatljivo) dati novac, poklon ili učiniti uslugu prilikom prijavljivanja za posao.

Podaci iz ankete pokazuju da postoje različite razmere korupcije. A u zavisnosti od karaktera i hitnosti potrebe, različite radnje mogu biti prihvatljive ili neprihvatljive. Oko 25 %

(kumulativni procenat prihvatljivog i relativno prihvatljivog) od 1.304 ispitanika smatra da je prihvatljivo ili relativno prihvatljivo dati novac, poklon ili učiniti uslugu da bi se dobila pomoć za rešavanje ličnog problema u bolnici. Dok 82 % ispitanika smatra da slanje poklona prosvetnom radniku da bi posvetio posebnu pažnju Vašem detetu predstavlja korupciju, svega 68 % učesnika u anketi smatra da davanje poklona lekaru da bi vodio posebnu brigu o Vam predstavlja korupciju, a ne postoji bitne razlike između ciljnih grupa.

Tabela 6. Prihvatljivost davanja radi rešavanja problema u raznim institucijama, prema ciljnoj grupi (*Koliko je, prema Vašem mišljenju, prihvatljivo da lice dâ novac, poklon ili da učini uslugu kako bi dobilo pomoć za rešavanje ličnog problema u...*)

	Učenici – viša škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/centralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet
Bolnici	22,7%	25,1%	27,0%	35,5%	10,0%	14,0%	12,0%
Policiji	5,2%	10,8%	12,3%	14,5%	2,0%	4,0%	8,0%
Poreskoj upravi	3,5%	8,9%	12,4%	20,0%	4,0%	4,0%	2,0%
Carinskom organu	4,2%	8,2%	15,3%	19,0%	4,0%	4,0%	2,0%
Sudovima	5,5%	7,5%	12,7%	10,5%	4,0%	4,0%	2,0%
Pošti/Telekomu	4,5%	10,2%	16,4%	16,5%	2,0%	2,0%	2,0%
Školi	6,8%	11,2%	13,7%	9,5%	2,0%	2,0%	8,0%
Univerzitetu	9,1%	11,2%	14,7%	12,5%	4,0%	10,0%	4,0%
Opštinskoj kancelariji	5,8%	9,5%	10,0%	19,5%	2,0%	6,0%	2,0%
Tenderskom postupku	7,7%	11,6%	13,3%	16,0%	2,0%	8,0%	10,0%
Konkurisanju za posao	12,9%	18,3%	16,0%	24,0%	2,0%	6,0%	8,0%
<i>*Kumulativni procenat 'prihvatljivog' i 'relativno prihvatljivog'</i>							

Kao što se može videti iz prethodne tabele, u svim ciljnim grupama ima znatno više iskazane spremnosti i osećaja opravdane prihvatljivosti da se dâ novac, poklon ili da se učini usluga, u delikatnijim slučajevima, kao što su oni koji se odnose na zdravlje. Rezultati pokazuju donekle zabrinjavajuću realnost da u svim ciljnim grupama, studenti na javnim i privatnim univerzitetima smatraju nuđenje činidbi da bi se postigao željeni uspeh prihvatljivijim (kumulativne vrednosti za prihvatljivo i relativno prihvatljivo) nego ostale grupe.

Čini se da je, poslednjih godina, nakon rata, stvoreno verovanje, naročito među mladim naraštajima, da osoba mora, da bi "postigla željeni ishod", da pribegne takvom kompromisnom postupanju – da nudi činidbe, novac ili poklone da bi nešto završila. Ovo naročito dolazi do izražaja u postupku "konkurisanja za posao", jer četvrtina (24 %) studenata privatnih univerziteta vodi po ovome, u odnosu na sve druge ciljne grupe, a nakon njih slede učenici viših srednjih škola i studenti javnih univerziteta.

Slika 2. Prihvatanja mita radi rešavanja problema

Koliko je, prema Vašem mišljenju, prihvatljivo da osoba da novac, poklon ili učini uslugu da bi dobila pomoć u rešavanju nekog problema u/na...?

Gore navedena cifra ukazuje na nepostojanje opšte upoznatosti sa definicijom korupcije među ciljnim grupama. Kao što se može videti, zabrinjavajuća četvrtina (25 %) anketiranih smatra da je u činjenje ustupaka u bolnici prihvatljivo. Nakon ovog sledi 16 % onih koji smatraju da su kompromisi pri konkursanju za posao prihvatljivi. Oko 10 % ispitanika smatra da je potrebno napraviti nekakve ustupke prilikom učešća na tenderu, radi ubrzavanja postupka u opštini, upisa na fakultet ili polaganja ispita i sticanja diplome, upisa u odabranu školu, razmatranja predmeta na sudu, zaobilazeњa carinskih organa, poreske uprave ili policije.

3.1.4. Koliko je korupcija ozbiljan problem?

Anketa o percepciji korupcije pokazuje da ogromna većina ispitanika (86 %) smatra da je korupcija najveći problem na Kosovu. Dve trećine ciljne populacije kaže da je korupcija takođe najveći problem u njihovoј opštinskoj upravi. Rezultati su podeljeni na predstavnike iz lokalnih/centralnih prosvetnih institucija, polovina kojih (50 %) smatra da je ona najveći problem, dok je 25% smatra manjim problemom, a 18 % da ona uopšte nije problem.

Za većinu svih ciljnih grupa korupcija je najveći problem u njihovom životu, izuzev otprilike 20 % roditelja učenika osnovnih, nižih i viših srednjih škola, kao i 20 % prosvetnih radnika u

osnovnim i nižim srednjim školama koji izgleda nisu bitno zaokupljeni istom. Zabrinjavajućih 62 % studenata na privatnim univerzitetima i 49 % na javnim smatraju korupciju u svom okruženju najvećim problemom.

I roditelji i prosvetni radnici smatraju da je korupcija u opštinskoj upravi ključni problem, jer u proseku njih 70 % to izjavljuje. Polovina ovih ciljnih grupa takođe se slaže da je korupcija u školi najveći problem. Čini se da je u svim ciljnim grupama mišljenje uravnoteženo u vezi sa Kosovom, jer preko 86 % to navodi kao najveći problem. Jedno zanimljivo otkriće na osnovu podataka pokazuje da lokalne i centralne javne institucije smatraju da je korupcija na Kosovu manji problem nego što to misle ostali, kako je prikazano u tabeli koja sledi.

Tabela 7. Koliko je korupcija ozbiljan problem – po ciljnim grupama (*Molim Vas recite mi da li mislite da je korupcija veliki problem, manji problem ili uopšte nije problem u sledećim oblastima*).

	Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1- 9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitet ima	Studenti – na privatnim univerzitet ima	Lokalne/c entralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/priva tni univerzitet	
U mom svakodn evnom životu	Veliki problem Manji problem Nije problem	59,2% 20,1% 17,5%	53,9% 20,0% 22,7%	61,7% 20,7% 15,0%	68,5% 14,0% 14,5%	56,0% 26,0% 10,0%	58,0% 22,0% 20,0%	56,0% 24,0% 14,0%	66,0% 26,0% 8,0%
U mojoj sredini	Veliki problem Manji problem Nije problem	39,5% 24,9% 24,9%	40,0% 25,4% 23,1%	49,3% 26,3% 21,3%	62,0% 25,5% 10,0%	48,0% 20,0% 26,0%	44,0% 26,0% 28,0%	42,0% 20,0% 28,0%	54,0% 24,0% 14,0%
U mojoj opštins koj upravi	Veliki problem Manji problem Nije problem	69,6% 18,8% 6,1%	65,1% 22,7% 4,4%	75,0% 18,0% 2,7%	76,0% 17,0% 6,0%	50,0% 24,0% 18,0%	74,0% 14,0% 10,0%	68,0% 28,0% 76,0%	76,0% 18,0% 10,0%
Na poslu	Veliki problem Manji problem Nije problem	55,0% 15,9% 6,1%	46,8% 14,9% 5,4%	60,7% 15,7% 4,0%	57,5% 12,0% 8,5%	50,0% 24,0% 22,0%	38,0% 26,0% 32,0%	54,0% 14,0% 28,0%	60,0% 24,0% 10,0%
U školi	Veliki problem Manji problem Nije problem	58,6% 19,1% 8,1%	58,3% 20,7% 11,2%	65,0% 20,7% 8,3%	67,0% 21,0% 11,0%	50,0% 20,0% 24,0%	44,0% 18,0% 36,0%	48,0% 18,0% 32,0%	56,0% 16,0% 16,0%
Na Kosovu	Veliki problem Manji problem Nije problem	85,8% 9,7% 2,9%	81,7% 12,5% 2,4%	91,3% 5,7% 0,7%	88,0% 4,5% 7,0%	70,0% 12,0% 6,0%	88,0% 10,0% 2,0%	86,0% 12,0% 2,0%	90,0% 4,0% 0,0%

*Odgovori 'Nije hteo/la da odgovori' i 'Ne znam' nisu prikazani

Percepcija nastavnika/profesora "na radnom mestu" odnosi se na njihovu generalnu percepciju korupcije na datom radnom mestu. Percepcija nastavnika/profesora "u školi" odnosi se na percepciju korupcije u obrazovnom sistemu.

3.1.5. Promene u stepenu korupcije

Više od polovine ispitanika (61 %) smatra da se na Kosovu generalno povećao stepen korupcije. Međutim, više od polovine službenika u obrazovanju ne slaže se sa ovom izjavom i smatra da je stepen korupcije ostao nepromenjen (42 %) ili da se smanjio (18 %). Gotovo

petina nastavnika (18 %) i profesora (20 %) takođe smatra da se stepen korupcije na Kosovu smanjio.

Manje od polovine ispitanika smatra da je stepen korupcije u svakodnevnom životu ostao nepromjenjen (48 %), dok postoji znatna razlika u mišljenju prosvetnih radnika osnovnih i nižih srednjih škola – više od polovine njih misli da je stepen korupcije smanjen prošle godine.

Od 30 % ispitanika, koji smatraju da je došlo do povećanja stepen korupcije u školama, studenti (na privatnim 40 % i javnim 36 % univerzitetima), učenici srednjih škola (34 %) i roditelji (26 %) su među onima koji izražavaju najveću zabrinutost. Prosvetni radnici se ne slažu sa ovim mišljenjem – umesto toga oni smatraju da se stepen korupcije u školama smanjio (profesori viših srednjih škola 44 %, nastavno osoblje osnovnih i nižih srednjih škola i univerzitetski profesori po 39 %). Službenici u obrazovanju (31 %) su istog stanovišta – oni se takođe slažu da se stepen korupcije u školama smanjio u odnosu na period od pre godinu dana.

Većina (60 %) službenika lokalnih i centralnih javnih institucija takođe smatra da se korupcija smanjila ili je ostala na istom nivou u prošloj godini, što takođe može da ukazuje zbog čega oni ne smatraju da ona predstavlja pretnju po Kosovo. Zanimljivo je da ova ciljna grupa takođe smatra da se korupcija smanjila u njihovoј opštini, suprotno percepciji ostalih ciljnih grupa koje smatraju da se povećala. Ova podela između lokalnih/centralnih javnih institucija i ostalih anketiranih ciljnih grupa takođe postoji i u drugim važnim oblastima, jer za ovu kategoriju se korupcija izgleda nije povećala u njenom svakodnevnom životu, okruženju, na radnom mestu ili u školi, i znatno se razlikuje od opšte percepcije ispitanika.

Tabela 8. Kretanje percepcije korupcije – prema ciljnim grupama (*U poređenju sa periodom od pre godinu dana, da li mislite da se opšti stepen korupcije na Kosovu povećao, ostao isti ili se smanjio u sledećim oblastima?*)

	Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/će javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/pravni univerzitet
U mom svakodnevnom životu	Povećao se	20,1%	19,3%	26,0%	28,5%	6,0%	16,0%	22,0%
	Ostao je isti	49,2%	51,2%	50,0%	44,5%	46,0%	30,0%	40,0%
	Smanjio se	12,6%	16,6%	14,0%	19,0%	24,0%	50,0%	28,0%
U mojoj sredini/naselju	Povećao se	12,3%	10,2%	17,0%	23,0%	4,0%	8,0%	8,0%
	Ostao je isti	45,0%	47,1%	44,0%	51,0%	30,0%	26,0%	22,0%
	Smanjio se	13,6%	18,3%	25,0%	18,0%	22,0%	38,0%	28,0%
U mojoj opštinskoj upravi	Povećao se	41,1%	35,3%	46,0%	52,5%	6,0%	28,0%	18,0%
	Ostao je isti	40,5%	46,1%	34,0%	32,5%	24,0%	40,0%	36,0%
	Smanjio se	7,1%	7,8%	13,3%	11,0%	34,0%	24,0%	30,0%
Na radnom mestu	Povećao se	25,2%	19,0%	35,3%	39,0%	4,0%	8,0%	10,0%
	Ostao je isti	33,7%	25,8%	31,7%	29,0%	26,0%	38,0%	22,0%
	Smanjio se	5,2%	7,5%	9,0%	5,5%	34,0%	36,0%	38,0%
U školi	Povećao se	25,6%	33,9%	35,7%	39,5%	4,0%	6,0%	8,0%
	Ostao je isti	40,8%	40,7%	40,0%	41,0%	30,0%	28,0%	20,0%

	Smanjio se	12,0%	13,9%	16,3%	13,5%	30,0%	38,0%	42,0%	38,0%
Na Kosovu	Povećao se	56,0%	59,3%	69,3%	79,0%	18,0%	46,0%	42,0%	42,0%
	Ostao je isti	33,7%	31,2%	25,0%	16,0%	42,0%	34,0%	38,0%	36,0%
	Smanjio se	5,5%	5,8%	3,0%	3,5%	18,0%	18,0%	18,0%	20,0%

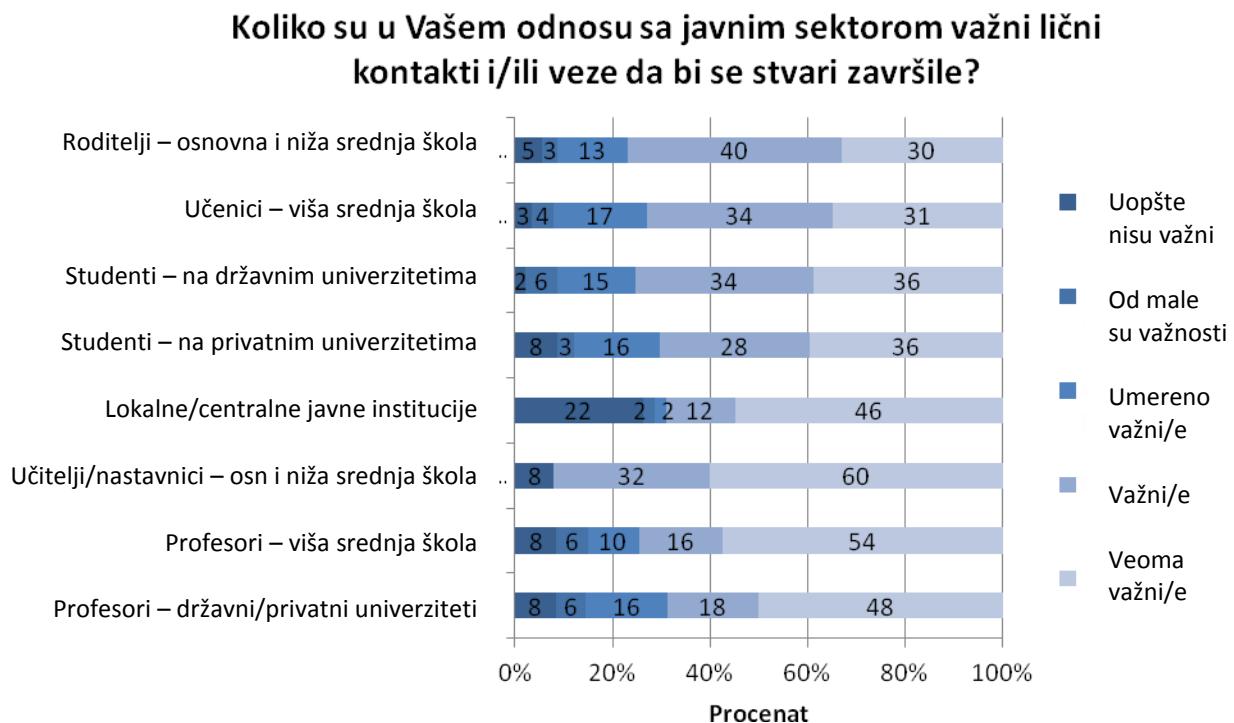
* *Odgovori 'Nije hteo/la da odgovori' i 'Ne znam' nisu prikazani*

Za ogromnu većinu svih anketiranih (68 %), lični kontakti i/ili veze ključni su u njihovom nastajanju da završe stvari. Nakon ovoga sledi 14 % ispitanika koji smatraju da ovaj element igra umereno važnu ulogu u tome da oni ostvare svoj željeni cilj; dok svega 9 % smatra da oni nisu važni.

Dok 50 % prosvetnih radnika osnovnih i nižih srednjih škola smatra da se korupcija u njihovom svakodnevnom životu smanjila, oko 50 % roditelja učenika osnovnih i nižih srednjih škola smatra da je ostala ista, a 20 % misli da se povećala. Obe ove grupe smatraju da je stepen korupcije u njihovoj opštinskoj upravi ostao isti. Međutim, dok 41 % roditelja misli da je u školama korupcija ostala na istom nivou, otprilike isti procenat prosvetnih radnika smatra da se ona smanjila. Međutim, 34 % ispitanika iz obe ove ciljne grupe slaže se da je na Kosovu ona u prošloj godini ostala ista.

Pri analiziranju percepcije studenata i profesora univerziteta, u mogućnosti smo da napravimo više paralela. Podaci pokazuju da obe ove ciljne grupe smatraju da je korupcija u njihovom svakodnevnom životu ostala nepromenjena u odnosu na period od godinu dana ranije, jer je otprilike 45 % to navelo. Profesori (34 %) iznose snažnije verovanje da je korupcija ostala na istom nivou u njihovom radu, više nego što to tvrde studenti (29 %); potonji, sa druge strane, misle da se zapravo povećala u školi (40 %). Štaviše, svega 6 % profesora smatra da su se korupcijske radnje u školi povećale, dok 40 % njih misli da su se zapravo smanjile, izražavajući suprotstavljena viđenja.

Slika 3 – Važnost ličnih kontakata i/ili veza (*Koliko su u Vašem odnosu sa javnim sektorom važne veze da bi se stvari završile?*)

Kada se izvrši analitika po ciljnim grupama, premda se čini da postoji sveprisutan naglasak na važnosti ličnih kontakata i veza u svim, izgleda da je ovo od nešto manje važnosti za službenike u lokalnim/centralnim javnim institucijama. Od svih grupa, za većinu (60 %) prosvetnih radnika u osnovnim i nižim srednjim školama ova komponenta se čini posebno važnom. I prosvetni radnici i učenici smatraju lične veze važnim faktorom u završavanju stvari.

3.1.6. Da li je korupcija namerna?

Generalno, podaci govore da u većini slučajeva postoji znatna negativna korelacija između upoznatošću sa definicijom 'čina korupcije' i spremnošću uzimanja učešća u korupcijskim radnjama ili podmićivanju.

Ispitanici koji ne smatraju da je 'činjenje usluge nekom službeniku nakon što je pomogao Vašem detetu da se upiše u školu/na fakultet' spremniji su da uzmu učešća u delima korupcije kao što su 'davanje poklona službeniku u zamenu za upisivanje deteta na fakultet' ili 'davanje službenih informacija koje nisu dostupne široj javnosti, u zamenu za ličnu korist'.

Oni ispitanici koji davaju ljudima službenih informacija za koje znaju da nisu dostupne široj javnosti, a radi sticanja lične koristi, ne smatraju činom korupcije spremniji su da plate novcem da bi svoje dete upisali u najbolju školu, 'da koriste veze da bi njihovo dete bilo upisano koja je bliža njihovoj kući/radnom mestu', 'da daju poklon službenom licu da bi dete upisali u obdanište', kao i da novčano isplate službeno lice za upis njihovog deteta na fakultet.

Tabela 10. Korelacija (Pearson-ovo R) između upoznatosti i spremnosti za uzimanje učešća u činu korupcije

U kojoj meri ste spremni ili niste spremni da učinite svaku od sledećih stvari da biste rešili neki problem?

Prema Vašem mišljenju, koja od dole navedenih radnji spada u društvenu pojавu "korupcije"?	Dati novac službe nom da biste Vaše dete upisali na fakultet	Dati poklon službe nom licu da biste Vaše dete upisali na fakultet	Dati ljudima službene informacije , za koje znate da nisu dostupne široj javnosti, da biste ostvarili ličnu korist	Dati poklon službenom licu radi polaganja ispita na fakultetu	Dati poklon službenom licu da biste uipsali Vaše dete u obdanište	Dati novac službe nom licu da biste Vaše dete upisali u školu bližu Vašoj kući/rađnom mestu	Upotrebiti veze da biste Vaše dete upisali u školu bližu Vašoj kući/rađnom mestu	Dati novac da biste Vaše dete upisali u najbolju školu
Činjene usluge službenom licu nakon što je pomogao da Vaše dete bude primljeno u školu/na fakultet	-.086	-.110	-.113	-.061	-.083	-.048	-.056	-.077
Intervenisanje kod visokog rukovodioca da zaposli Vašeg srodnika	-.082	-.122	-.058	-.008	-.075	.011	-.028	-.065
Lični zahtev upućen opštinskom odborniku za dobijanje građevinske dozvole	-.069	-.071	-.135	-.027	-.104	-.125	-.181	-.137
Davanje poklona lekaru nakon uspešne operacije	.012	-.020	-.006	,068	-.045	.014	-.123	-.067
Davanje ljudima službenih informacija za koje znate da nisu dostupne široj javnosti, a da biste ostvarili ličnu korist	-.104	-.084	-.217	-.065	-.162	-.075	-.168	-.175
Davanje poklona prosvetnom radniku da bi Vašem detetu posvetio posebnu pažnju	-.097	-.109	-.125	-.083	-.194	-.102	-.196	-.158
Davanje novca ili činjenje usluge da biste "ubrzali" stvar	-.093	-.053	-.100	-.063	-.126	-.101	-.130	-.137
Slanje poklona profesoru nakon što ste ostvarili dobar rezultat na testu	-.053	-.076	-.098	-.085	-.072	-.069	-.134	-.183

Kolorelcije su izračunate za Pearson-ovo R, koje može da varira od -1 do 1. R od -1 ukazuje na savršeno negativnu linearnu povezanost između varijabli, R od 0 ukazuje da ne postoji linearna povezanost između varijabli, a R od 1 ukazuje na savršeno pozitivnu linearnu povezanost između varijabli. U savršeno pozitivnoj korelaciji (+1) obe varijable se povećavaju ili smanjuju, dok se kod savršeno negativne korelacije (-1) jedna varijabla povećava, dok se druga istovremeno smanjuje, i obratno.

Na osnovu izračunavanja može se videti da ispitanici koji ne smatrali da je ‘slanje poklona prosvetnom radniku da bi Vašem detetu posvetio posebnu pažnju’ čin korupcije skloniji da uzmu učešće u još više korupcijskim radnjama i vidovima, počev od slanja poklona, plaćanja službenih lica i korišćenja veza, nego što su to oni koji misle da ‘davanje novca ili činjenje usluge da bi se stvar “ubrzala”’ jeste korupcija.

Međutim, ispitanici koji su svesni da je ‘davanje poklona lekaru nakon uspešne operacije’ čin korupcije i dalje su spremniji da ‘daju poklon službenom licu da bi položili ispit na fakultetu’.

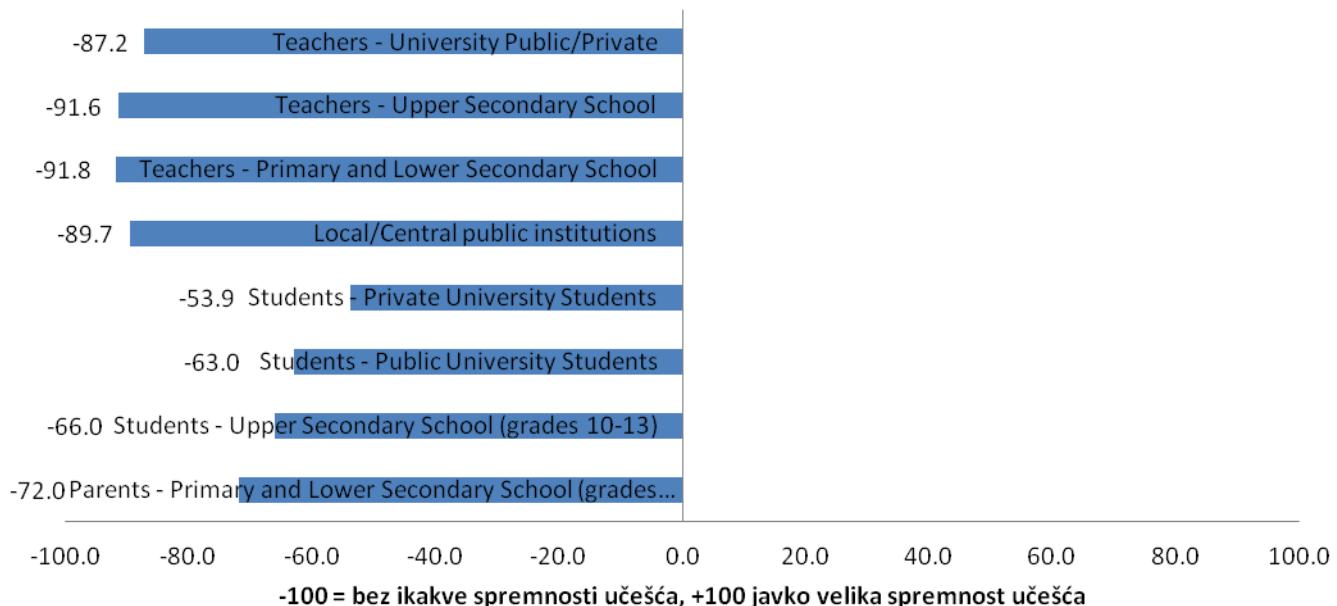
Na kraju ove glave trebalo bi da spomenemo da iako podaci ukazuju da korupcija postoji, moguće je da to nije neminovno namerna korupcija, već do nje može doći uglavnom usled nedovoljne upoznatosti sa tim kako je definisana korupcija.

3.2. Glava 3 – Spremnost na učestvovanje u korupciji i razlozi za korupciju

Indeks spremnosti za učešće u korupciji kreće se u rasponu od -100 do +100, gde -100 znači da uopšte ne postoji spremnost za ovo učešće, a +100 znači da postoji jako velika spremnost za učešće u korupciji. Ovo je složeni indeks izračunat na osnovu proseka pojedinačnih indeksa, gde su ispitanici iskazali svoju spremnost da učestvuju u različitim činovima korupcije i to je prikazano za svaku ciljnu grupu. Pojedinačni indeksi izračunati su davanjem vrednosti +100 za odgovore “jako velika spremnost”, vrednosti +50 za odgovore “donekle spremam”, vrednosti -50 za odgovore “ne baš sasvim spremam” i vrednosti -100 za odgovore “uopšte nisam spremam”.

Opšta spremnost za učešće u korupciji snažna je determinanta razvoja korupcije i izazova njenog iskorenjivanja. Indeks spremnosti na učešće u korupciji pokazuje da ispitanici generalni nisu izrazili spremnost da učestvuju u činu korupcije. Međutim, znatan broj ispitanika, uglavnom korisnika usluga, pokazuje spremnost da učestvuje u takvom činu da radi rešavanja ličnog problema. Studenti, a naročito studenti privavnih univerziteta pokazuju tendenciju spremnosti da probleme rešavaju mitom u različitim oblastima života, dok su profesori univerziteta, prosvetni radnici i službenici u obrazovanju manje spremni da učestvuju u ovome.

Indeks spremnosti za učešće u činu korupcije

Slika 4. Indeks spremnosti učešća u činu korupcije – prema ciljnoj grupi

Postoji vidljiva razlika između pružalaca u njihove spremnosti da uzmu učešća u činu k verovatnoća da nastavno osoblje u osnovni (86,0) uzme učešća u korupciji, a nakon toga Profesori na javnim i privatnim univerzitetima uzmu učešća u korupciji, sa oko (-83,0). Dok učitelji/nastavnici u osnovna i niža srednja škola univerziteta (-53,0), nakon kojih slede ostali profesori učitelji/nastavnici u osnovna i niža srednja škola (-63,0) i studenti na privatnim univerzitetima (-66,0) i roditelji (-72).

*Profesori – državni/privatni univerzitet
Profesori – viša srednja škola
Učitelji/nastavnici – osnovna i niža srednja škola
Lokalne/centralne javne institucije
Studenti – studenti privatnog univerziteta
Studenti – studenti državnog univerziteta
Učenici – viša srednja škola (razredi 10 – 13)
Roditelji – osn. i niža srednja škola (razr. 1 – 9)*

3.2.1. Razlozi za uzimanje učešća u korupciji

Spremnost na davanje mita da bi se rešio problem u prosveti je dosta sličan opštem prihvatanju davanja mita ili poklona radi rešavanja bilo kakvog problema (17 %), 9 % ispitanika je navelo da to mora da bude samo poklon, dok bi 4 % bilo spremno da plati na bilo koji način.

Za većinu ispitanika, koji su izrazili nespremnost da daju poklon/mito u novcu najjači razlog za to bila je činjenica da je to ‘protivzakonito/krivično delo’ (19 %), a približan broj naveo je da je to zbog toga što to smatraju nemoralnim i da zbog toga ‘ne bi mogli mirno da spavaju’ (19 %).

Prilično mali broj ispitanika (6 %) naveo je veoma važan razlog zbog kojeg ne bi dali novac/poklon – naprsto zato što ‘nemaju novca koji bi dali’. Među onima koji su iskazali spremnost da plate, jedna četvrтina smatra da ‘ne postoji drugi način da završite stvari’ (26 %), jedni bi ‘to dali u znak zahvalnosti’ (19 %), nakon čega slede oni koji bi time ‘ubrzali stvari’ (13 %).

Tabela 11. Razlozi za nespremnost na uzimanje učešća u korupciji – prema ciljnoj grupi

Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/centralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/pravni univerzitet
Ne bi trebalo da sam korumpiran/Mogao bih da odem u zatvor/Ne bih se usudio	3,7%	0,9%	4,8%	3,2%	4,4%		
Poslodavac je obavezan da radi svoj posao/Pristao sam da radim svoj posao za tu platu/Plaćen sam za svoj rad	4,6%	1,4%	2,4%	1,1%	4,4%	7,3%	4,5% 2,6%
Nemam novca	11,4%	6,6%	5,3%		4,4%	2,4%	2,3%
Etička/pravna pitanja	11,9%	13,6%	11,5%	11,8%	13,3%	14,6%	13,6% 13,2%
Boriću se sam za to/Verujem u sebe	1,4%	4,2%	1,9%	1,1%	2,2%		4,5% 2,6%
Želim pravdu/trebalо bi da se borimo protiv korupcije/Ne bi trebalо da dopuštamo korupciju	10,0%	15,5%	1,9%	4,3%	13,3%	14,6%	13,6% 15,8%
Moralna pitanja/ne bih mogao mirno da spavam/ja sam pošten	13,7%	16,0%	19,7%	20,4%	20,0%	26,8%	29,5% 26,3%
Protivzakonito je/to je krivično delo/to je korupcija	16,9%	18,8%	18,3%	22,6%	15,6%	24,4%	27,3% 18,4%
Nerazumno je/Nepotrebno je	5,0%	4,7%	3,8%	4,3%	6,7%	7,3%	2,3%

*Pitanje otvorenog tipa. Neki ispitanici imaju veoma mali procenat i nisu prikazani u tabeli. Takođe, odgovori ‘nije hteo/la da odgovori’ i ‘ne znam’ nisu prikazani.

Prethodna tabela pokazuje samo procente onih ispitanika koji su rekli da bi bili spremni da uzmu učešća u korupciji (83 %). Ovi ispitanici su bili najviše spremni da iskoriste svoje veze kako bi svoje dete upisali u školu koja je bliža njihovoj kući/radnom mestu (18 %

kumulativno od onih koji su veoma spremni ili donekle spremni), ‘da plate kako bi svoje dete upisali u najbolju školu’ (18 % kumulativno od onih koji su veoma spremni ili donekle spremni) i da daju novac (16 % kumulativno od onih koji su veoma spremni ili donekle spremni) ili da daju poklon službenom licu kako bi njihovo dete bilo primljeno na fakultet (17 % kumulativno od onih koji su veoma spremni ili donekle spremni), umesto da rešavaju problem u predškolskim institucijama radije bi da daju poklon (9 % kumulativno od onih koji su veoma spremni ili donekle spremni) ili da plate u novcu (6 % kumulativno od onih koji su veoma spremni ili donekle spremni) kako bi njihovo dete bilo primljeno u obdanište. Trebalo bi da spomenemo da je 10 % odbilo da odgovori na ova pitanja.

Nespremnost uzimanja učešća u korupciji tesno je povezana sa činjenicom da je to protivzakonito i da predstavlja krivično delo. Nakon ovoga slede lični razlozi, koji se pretežno odnose na moralna pitanja bavljenja korupcijom, i to što ispitanici sebe smatraju poštenim osobama, a ukoliko bi to učinili ne bi mogli mirno da spavaju. Treći najčešći razlog zbog kojeg se javlja neodlučnost u vezi sa učešćem u korupciji bila su etička i pravna pitanja. Takođe je bilo nekih ispitanika u svim grupama (oko 10 %) koji žele pravdu u sistemu, žele da se bore protiv korupcije i zbog toga odbijaju da učestvuju u korupciji. Međutim, javlja se zabrinjavajući obrazac od svega nekoliko ispitanika koji smatraju da ljudi ne bi trebalo da se bave korupcijom naprsto zato što se očekuje da rade svoj posao ili da su plaćeni za svoj rad.

Tabela 12 – Razlozi za spremnost na učešće u korupciji – prema ciljnoj grupi (n=200 ili 17% od ukupno 1.300 ispitanika)

Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1- 9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerziteti ma	Studenti – privatnim univerzite timi	Lokalne/ce ntralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/priva tni univerzitet
Ne postoji drugi način da završite stvari	33,3%	31,1%	18,4%	17,6%	25,0%	40,0%	50,0%
Dao bih to u znak zahvalnosti	14,8%	13,3%	13,2%	29,4%	25,0%	40,0%	
Da bi se stvari/procedure ubrzale	5,6%	13,3%	18,4%	17,6%	25,0%		
Dao bih ukoliko rešavanje situacije zavisi od toga/kada ne neophodno	9,3%	17,8%	7,9%	9,8%		20,0%	
Svi daju, to je način rešavanja problema u današnje vreme	9,3%	6,7%	7,9%				
Poklon je znak poštovanja	5,6%		7,9%	5,9%		50,0%	
Dao bih poklon u slučaju da se rati o životu ili smrti	3,7%	4,4%	2,6%	5,9%			
Dao bih za posao	1,9%		10,5%	2,0%			

*Pitanje otvorenog tipa. Neki ispitanici imaju veoma mali procenat i nisu prikazani u tabeli. Takođe, odgovori ‘nije hteo/la da odgovori’ i ‘ne znam’ nisu prikazani.

Razlozi za “spremnost na uzimanje učešća u korupcijskim radnjama” analizirana je za svega 200 lica od većeg uzorka od 1.300, što znači svega 17 % od ukupne veličine uzorka, koji su izjavili da bi bili spremni da ‘plate ili daju poklon radi rešavanja nekog problema’. Trećina

roditelja učenika osnovnih i nižih srednjih škola, kao i učenika viših srednjih škola razmišlja na isti ovakav način.

Laički posmatrano 40 % prosvetnih radnika u osnovnim i nižim srednjim školama takođe bi bilo spremno da nekome dâ poklon ili novac da bi pokazao uljudnost ili zahvalnost za uslugu ili da bi izrazio svoj entuzijazam zbog datog ishoda. Oko trećina studenata privatnih univerziteta takođe deli ovaj stav.

Četvrtina službenika lokalnih/centralnih javnih institucija, pored toga što smatra da ne postoji drugi način da se stvari završe i davanja kao gesta zahvalnosti, takođe bi to učinila kako bi se ubrzao proces.

Zabrinjavajuće otkriće bilo je da bi prosvetni radnici u osnovnim i nižim srednjim školama bili spremni da daju nešto ukoliko bi rešavanje neke situacije zavisilo od poklona. Međutim, profesori u višim srednjim školama su poklone zapravo videli kao znak poštovanja.

Poređenja radi, kada smo službenike i prosvetne radnike pitali kako bi reagovali ukoliko bi im bilo ponuđeno da uzmu novac/poklon u zamenu za uslugu, preko 77 % je izjavilo da ne bi prihvatili ništa, dok je njih 7 izjavilo da bi poklon uzeli samo ukoliko ima simboličnu vrednost. Još 5 njih bilo bi spremno da uzme i jedno i drugo, a samo jedna osoba je iskazala spremnost da uzme novac, uz objašnjenje da ukoliko učinite uslugu trebalo da Vam se za to platи.

Moralna pitanja (39 %) državnih službenika su izgleda glavni razlog za one koji su izjavili da nikada ne bi uzeli mito, dok neki drugi državni službenici smatraju da je njihov glavni razlog za neuzimanje mita, ukoliko bi im bio ponuđen, to što je to protivzakonito/krivično delo (21 %). Sledeća tabela pokazuje prvih šest navedenih razloga za neuzimanje novca, kaku su naveli ispitanici. Nisu prikazani odgovori iz kategorija 'ne znam' i 'ostalo'.

Tabela 13 – Razlozi za neuzimanje poklona/novca – prema ciljnoj grupi

Lokalne/centr alne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet
--	--	---	--

Poslodavac je obavezan da radi svoj posao/Pristao sam da radim svoj posao za tu platu/Plaćen sam za svoj rad	18,4%	8,5%	4,3%	11,9%
Nemam novca	22,4%	12,8%	8,7%	11,9%
Etička/pravna pitanja	2,0%		4,3%	7,1%
Boriću se sam za to/Verujem u sebe				
Želim pravdu/Trebalo bi da se borimo protiv korupcije/Ne bi trebalo da dopuštamo korupciju	28,6%	42,6%	45,7%	38,1%
Moralna pitanja/ne bih mogao mirno da spavam/ja sam pošten	18,4%	25,5%	23,9%	14,3%
Protivzakonito je/to je krivično delo/to je korupcija		8,5%	6,5%	4,8%

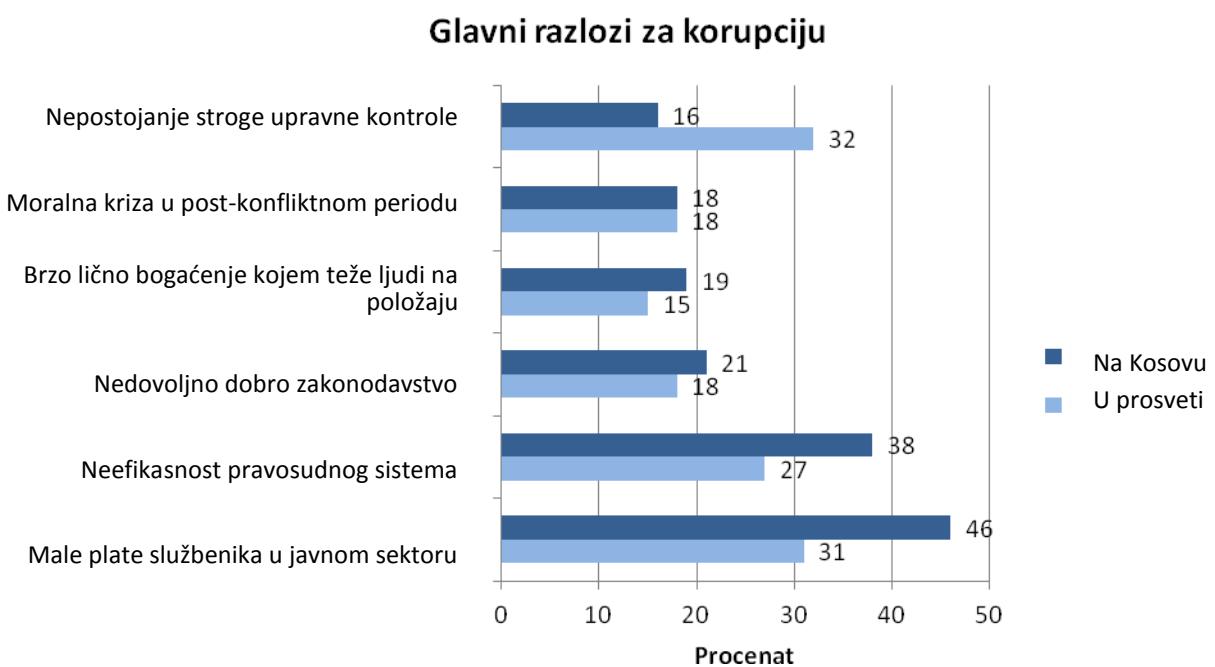
* Pitanje otvorenog tipa. Neki ispitanici imaju veoma mali procenat i nisu prikazani u tabeli. Takođe, odgovori 'nije hteo/la da odgovori' i 'ne znam' nisu prikazani.

Najvažniji razlozi za korupciju

Male plate su osnovni razlog za pojavu faktora korupcije na Kosovu; međutim, one nisu jedini razlog za to. Analiza ukazuje da ciljna populacija takođe dobro razume njene različite uzroke. Ispitanici su u ogromnoj većini male plate službenika u javnom sektoru naveli kao osnovni uzrok korupcije. Ostali razlozi spomenuti u vezi sa povećanjem korupcije su više sistemski i imaju veze sa neefikasnošću pravosudnog sistema i nepostojanjem strogih administrativnih pravila.

Ispitanici naglašavaju da najvažniji faktor koji uzrokuje korupciju u prosveti, naročito, jeste nepostojanje upravne kontrole (32 %); nakon ovoga slede male plate službenika u javnom sektoru (31 %) i neefikasnost pravosudnog sistema (27 %). Percepcija je nešto drugačija kada se posmatra Kosovo u celini, jer kao glavne razloge za povećanje korupcije 46 % anketiranih vidi male plate službenika u javnom sektoru, nakon čega sledi 38 % koji se odnose na neefikasnost pravosudnog sistema i nedovoljno dobro zakonodavstvo (21 %).

Slika 5. Glavni razlozi za korupciju

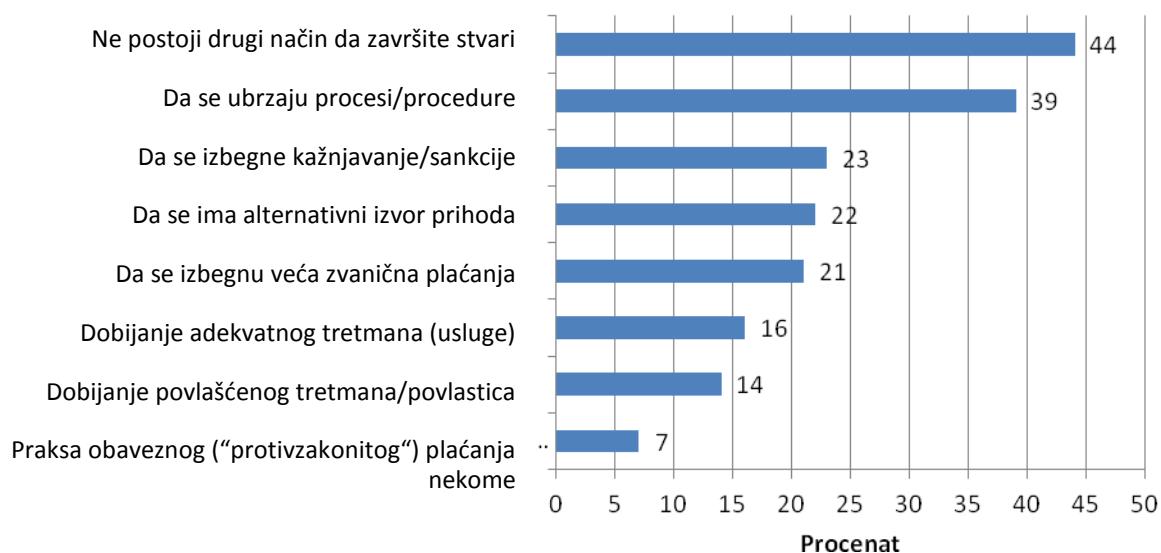

3.2.2. Motivi zbog kojih dolazi do korupcije

‘Ne postoji drugi način da se stvari završe’ čini se da je glavni razlog zbog kojeg se ljudi upuste u korupciju. Ovo je motiv za 44 % ciljne populacije, nakon čega sledi ubrzavanje procesa (39 %) i izbegavanje kazni/sankcija (23 %). Ostali motivi koje su spomenule značajnije grupe uključuju: izbegavanje većih zvaničnih plaćanja (21 %), posedovanje alternativnog izvora prihoda (22 %), dobijanje adekvatne usluge (16 %) i dobijanje povlašćenog tretmana (14 %).

Slika 6. Motivi iza korupcijskih postupaka

Šta su od sledećeg osnovni motivi za upražnjavanje korupcije?

Korisnici usluga (roditelji, srednjoškolci i studenti) su ispitanici koji najčvršće veruju da je činjenica da ne postoji drugi način da se završe stvari najsnažniji motiv koji je u osnovi korupcije. Ono što najviše zabrinjava jeste da 48 % srednjoškolaca (razredi od 10 do 13) podržavaju ovaj stav, nakon čega slede roditelji (44 %), i studenti privatnih (53 %) i javnih (45 %) univerziteta.

Polovina studenata privatnih univerziteta (50 %) smatra da je drugi glavni motiv ubrzavanje procesa i dobijanje povlašćenog tretmana/povlastica (27 %), dok za polovicu studenata javnih univerziteta (50 %) ubrzavanje procesa je i dalje glavni motiv za korupciju.

U većini slučajeva (32 %) službenici za obrazovanje na lokalnom/centralnom nivou slažu se sa studentima da je glavni motiv ubrzavanje procesa, dok je veliki broj njih (44 %) odbio da odgovori na ovo pitanje ili nije znao kako da odgovori. Ostale grupe ispitanika dale su manje-više ujednačeno raspređene odgovore na pitanje o motivima korupcije, kao što su to učinili i nastavnici/profesori i profesori univerziteta.

Tabela 14. Motivi za korupcijsko postupanje – prema ciljnoj grupi (*Po Vašem mišljenju, koji od sledećih su glavni motivi za korupciju? Govorim o glavnim razlozima koje ljudi koji uzimaju učešća u korupcijskim radnjama koriste da opravdaju svoje postupanje.*)

Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/centralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet
Ne postoji drugi način da se stvari završe	44,0%	47,8%	45,0%	53,0%	12,0%	36,0%	38,0%
Da bi se izbegle kazne/sankcije	22,7%	24,4%	25,0%	18,0%	14,0%	28,0%	26,0%
Da bi se izbeglo plaćanje višim službenicima	18,4%	20,3%	25,7%	23,5%	10,0%	20,0%	16,0%
Da bi se ubrzali procesi/procedure	31,4%	29,5%	50,3%	49,5%	32,0%	28,0%	38,0%
Da bi se dobio odgovarajući tretman (usluga)	16,8%	15,3%	22,3%	12,0%	4,0%	14,0%	8,0%
Da bi se dobio povlašćeni tretman/povlastice	9,1%	11,5%	13,7%	26,5%	10,0%	12,0%	14,0%
Da bi se imao alternativni izvor prihoda	17,2%	19,0%	22,3%	34,0%	8,0%	28,0%	22,0%
Praksa obaveznog (protivzakonitog) "plaćanja" prepostavljenom	5,2%	6,8%	4,0%	14,5%	6,0%	10,0%	8,0%
Ništa od navedenog					4,0%		
Ostalo	0,3%				2,0%		
Nisu hteli da odgovore	1,3%	1,7%	3,0%	6,0%	18,0%		12,0%
Ne znaju	16,5%	18,0%	7,0%	9,0%	26,0%	8,0%	8,0%
*Pitanje za višestruki odgovor							

3.2.3. Da li korupcija dovodi do uspešnog ishoda?

Očekivanja za usluge pružene nakon plaćanja mita veoma su važan faktor u borbi protiv korupcije. Anketa pokazuje alarmantnu izvesnost očekivanja da nekog ko je podmitio službeno lice postigne cilj da dobije uslugu ili da reši problem. Skoro jedna trećina ispitanika (29 %) ciljne populacije veoma je sigurna da ukoliko neko podmiti službeno lice da bi dobio uslugu ili da bi rešio problem, da će ta usluga i biti izvršena odnosno problem rešen. Ovo je prilično izvesno prema 41 % njih, dok 11 % donekle nije sigurno, a svega 6 % smatra da je veoma neizvesno da li će nakon plaćanja usluga biti realizovana ili problem rešen.

Tabela 15. Izvesnost rešavanja problema putem mita – prema ciljnoj grupi (Ukoliko je neko podmitio službenika u obrazovanju kako bi dobio uslugu ili rešio problem, koliko je izvesno da će usluga biti pružena odnosno problem rešen?)

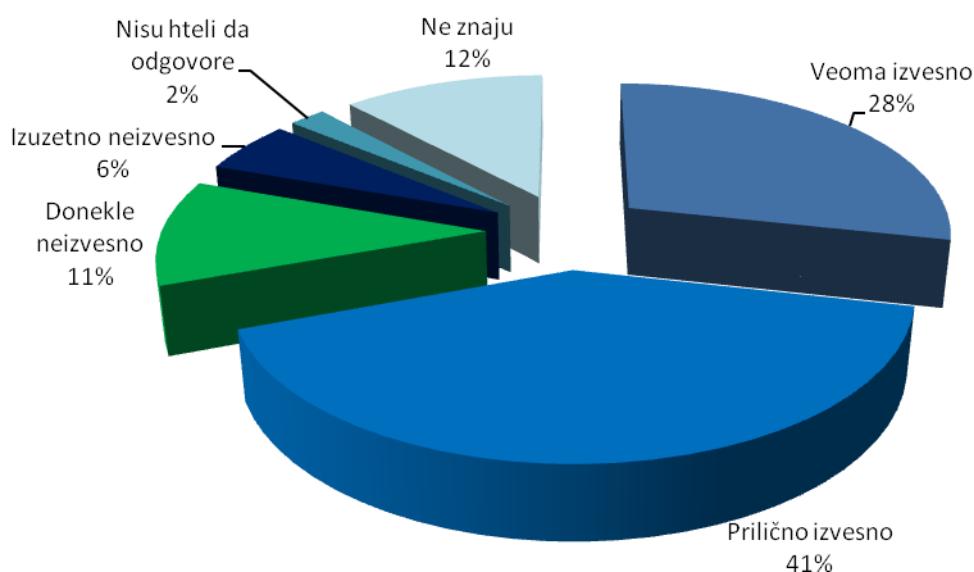
	Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/centralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet
Veoma izvesno	25,2%	31,9%	36,3%	34,5%	4,0%	14,0%	16,0%	8,0%
Prilično izvesno	40,1%	37,6%	43,0%	46,5%	18,0%	54,0%	52,0%	30,0%
Donekle neizvesno	13,6%	11,9%	6,7%	9,5%	24,0%	14,0%	8,0%	10,0%
Izuzetno neizvesno	6,1%	5,4%	4,7%	2,5%	18,0%	6,0%	6,0%	6,0%
Nisu hteli da odgovore	1,0%	2,0%	3,0%	1,0%	8,0%		2,0%	6,0%
Ne znaju	13,9%	11,2%	6,3%	6,0%	28,0%	12,0%	16,0%	40,0%

Više od jedne trećine studenata javnih univerziteta (36 %) jako su sigurni da će plaćanje mita dovesti do postizanja cilja, dok više od polovine prosvetnih radnika osnovnih i nižih srednjih škola (54 %) i profesora viših srednjih škola (52 %) smatra ovo prilično izvesnim. Jedna četvrtina službenika u obrazovanju (25 %) donekle su nesigurni u vezi sa ovim, dok približan broj roditelja (26 %) i učenika (22 %) smatra da je ovde ishod izuzetno neizvestan.

Gotovo polovina univerzitetskih profesora (40 %) izjavila je da ne znaju ništa u vezi sa ovim pitanjem.

Slika 7. Izvesnost rešavanja datog problema putem mita

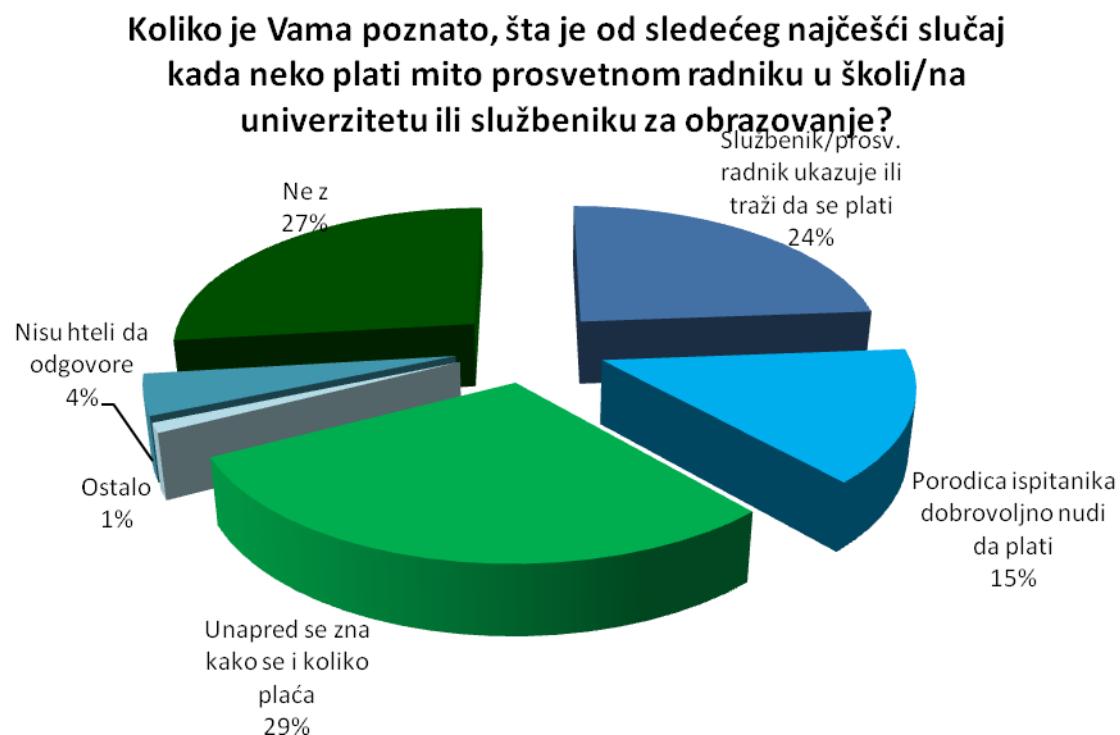
Ukoliko je neko platio mito službeniku za obrazovanje da bi dobio uslugu ili rešio problem, koliko je izvesno da će usluga biti realizovana odnosno problem rešen?

3.2.4. Kako to počinje

U jednoj trećini slučajeva (29 %) ispitanici navode da je već unapred bilo poznato kako i koliko da se plati, tako da je to poznata stvar (to su uglavnom naglasili roditelji 28 %, studenti privatnih univerziteta 23 % i studenti javnih univerziteta 23 %). Manje od četvrtine ispitanika smatra da službenik/prosvetni radnik ukazuje ili traži da se plati (31 od 100 prosvetnih radnika i 6 od 50 univerzitskih profesora), dok približno 15 % misli da porodica ispitanika dobровoljno nudi da plati, a znatan broj ispitanika (27 %) zapravo ne zna kako to funkcioniše, dok je više od polovine univerzitskih profesora dalo ovaj odgovor (57 %).

Slika 8. Kako to počinje

Oko trećine roditelja i prosvetnih radnika osnovnih i nižih srednjih škola tvrdi da službenik ili sam prosvetni radnik ukazuje ili traži da se plati i tada dolazi do toga da neko plati mito. Ovo mišljenje deli gotovo četvrtina, oko 23 % studenata javnih univerziteta, nakon čega sledi svega 20 % učenika viših srednjih škola. Sa druge strane, oko 34 % prosvetnih radnika u osnovnim i nižim srednjim školama i 28 % njih u višim srednjim školama navode da porodica ispitanika dobровoljno nudi da plati da bi se stvari završile. Učenici viših srednjih škola takođe smatraju da je to tako, jer je 15 % tako izjavilo.

Prosečno trećina roditelja i učenika osnovnih (28 %) nižih i viših srednjih škola (33 %), kao i studenata univerziteta (33 %), smatra da je unapred opšte poznato kako se i koliko plaća da bi se to uradilo.

Međutim, čini se da postoji dosta nejasnoća iznetih među ciljnim ispitanicima u vezi sa karakterom i procesom upuštanja u korupcijske radnje. Ovo pokazuje visok procenat ispitanika koji su rekli da ili "ne znaju", "ne žele da odgovore" ili su naveli "ostalo" kao odgovor na pitanje. Najveći pokazatelj je među službenicima u lokalnim i centralnim javnim

institucijama na državnim univerzitetima, gde je 42 % njih reklo da "ne zna". Oko 20 % potonje grupe, službenici u lokalnim i centralnim javnim institucijama, takođe "nisu hteli" da daju odgovor. U međuvremenu, roditelji i učenici osnovnih, nižih i viših srednjih škola takođe su naveli da "ne znaju", što pokazuje da možda postoje neke druge posebne okolnosti kada se osoba infiltrira u korupciju.

Tabela 16. Slučajevi kada neko plati mito prosvetnom radniku ili službeniku u školi/na univerzitetu (*Koliko je Vama poznato, šta je od sledećeg najčešći slučaj kada neko plati mito prosvetnom radniku u školi/na univerzitetu ili službeniku za obrazovanje?*).

Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/c entralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet
Službenik/Prosvetni radnik ukazuje ili traži da se plati	28,5%	20,3%	23,7%	35,5%	8,0%	12,0%	16,0%
Porodica ispitanika dobrovoljno nudi da plati	12,6%	14,9%	12,0%	13,5%	16,0%	34,0%	28,0%
Unapred se zna kako se i koliko plaća	28,2%	33,9%	33,3%	27,0%	12,0%	22,0%	28,0%
Ostalo	1,3%	0,7%	0,3%	0,5%	4,0%	2,0%	2,0%
Nisu hteli da odgovore	1,9%	1,7%	6,7%	5,5%	18,0%	4,0%	4,0%
Ne znaju	27,5%	28,5%	24,0%	18,0%	42,0%	26,0%	58,0%

3.2.5. Prijavljivanje korupcije?

Ukupno je svega 1 % svih ispitanika prijavilo čin korupcije, iako podaci pokazuju da je mnogo više njih imalo iskustva sa korupcijom u institucijama obrazovanja. Većina ispitanika koji su prijavili delo korupcije su studenti državnog univerziteta (5 slučajeva) i studenti privatnih univerziteta (2 osobe), univerzitetski profesori (4 slučaja), roditelji (2 osobe), učenici (1 slučaj) i službena lica (1 osoba). Policija (21 %), sudovi, Agencija za borbu protiv korupcije i Ministarstvo prosvete (približno po 11 %) bile su institucije u kojima su ispitanici najčešće prijavljivali dela korupcije. Sledeća tabela prikazuje prvi deset institucija u kojima su ispitanici najčešće prijavljivali korupciju.

Tabela 17.1 Prijavljivanje korupcije u prosveti iz ličnog iskustva (*Ukoliko ste prijavili korupciju, molimo navedite gde (u kojoj instituciji)*)

	Prvih 10 institucija u kojima su ispitanici prijavili korupciju na osnovu ličnog iskustva
Policija	21,1%
Sud	10,5%
Agencija za borbu protiv korupcije	10,5%
Ministarstvo prosvete	10,5%
Opštinska kancelarija	5,3%
Mediji/Jeta ne Kosove	5,3%
Svugde	5,3%
Uprava	5,3%
Školski organi	5,3%
Direkcija za obrazovanje	5,3%

*10 institucija koje ispitanici najčešće pominju

Nasuprot tome, manje od polovine ispitanika izjavilo je da zna kojim institucijama da se treba obratiti radi prijavljivanja dela korupcije u prosveti, koja izvrše pružaoci usluga obrazovanja, dok univerzitetski profesori (84 %), prosvetni radnici (u višim srednjim školama 80 %, osnovnim i nižim srednjim školama 86 %) i službenici za obrazovanje (85 %) izjavili su da su najbolje informisani u ovoj grupi. Policija je, ponovo, jedna od institucija kojoj se prijavljuje korupcija (38 %), nakon koje sledi Agencija za borbu protiv korupcije (34 %). Sledeća tabela prikazuje stepen informisanosti ispitanika u vezi sa tim gde mogu da prijave korupciju.

Tabela 17.2 Prijavljivanje korupcije u prosvetnim institucijama (*Pitajte samo ispitanike koji su izjavili da znaju gde treba prijaviti korupciju: molimo navedite gde (kojoj instituciji)?*)

	Prvih 5 institucija kojima bi ispitanici prijavili korupciju u prosveti
Policija	38,1
Agencija za borbu protiv korupcije	33,7
Ministarstvo prosvete	6,9
Direkcija za obrazovanje	5,0
Sud	4,3

*5 institucija koje ispitanici najčešće navode

3.3. Glava 4: Indirektno iskustvo sa korupcijom

3.3.1. Korupcijski ambijent

Kako bi se stekao uvid u vezi sa postojanjem korupcije u svakodnevnom životu ispitanika, kao i u pogledu njiovog indirektnog iskustva sa korupcijom, upitani su da li su čuli za konkretnе slučajeve korupcije u poslednje dve godine. U tom smislu, ispitanici su imali mnogo više indirektnih iskustava sa nepotizmom u odnosu na indirektna iskustva sa davanjem novca za uslugu ili obavljen posao.

19 % svih ispitanika čulo je za neki konkretni slučaj da su njihovi srodnici, prijatelji, poznanici ili komšije platili za neku uslugu u sektoru prosvete. Studenti su najkonkretnije naveli slučajeve (32 % studenata privatnih univerziteta, 24 % studenata državnih univerziteta), ali pojava ovih dela nije mala čak ni među prosvetnim radnicima (14 % među nastavnicima osnovnih i nižih srednjih škola i 12 % među profesorima viših srednjih škola) i univerzitetskim profesorima (13 %). Službenici za obrazovanje na lokalnom/centralnom nivou nisu prijavili nijedan takav slučaj.

3.3.2. Indirektna iskustva sa korupcijom van institucija

Ispitanici su čuli za manje konkretnе slučajeve korupcije u vezi sa nabavkama, renoviranjem i izgradnjom škole nego što su čuli za slučajeve korupcije u vezi sa vraćanjem usluge, kao što je upis na fakultet ili plaćanje da bi se dobio posao nastavnika/profesora.

Tabela 18. Indirektna iskustva sa korupcijom – prema ciljnoj grupi (Da li ste u poslednje dve godine ikada čuli za slučaj..? Potvrđni odgovori)

Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/centralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet
Da je neko platio/dao mito za štampanje školskih materijala koji se učenicima dele besplatno	7,8%	14,6%	18,3%	32,5%	10,0%	2,0%	8,0%
Da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za nabavku i raspodelu udžbenika	4,5%	7,1%	21,0%	27,5%	6,0%	2,0%	6,0%
Da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za izgradnju škole/učionice	7,8%	8,5%	22,7%	29,0%	10,0%	6,0%	4,0%
Da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za opremanje škole/učionice	8,1%	6,4%	19,7%	29,5%	6,0%		8,0%
Da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za renoviranje studentskih/učeničkih domova	4,5%	3,4%	16,3%	21,0%	4,0%	2,0%	4,0%
Da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za renoviranje studentskih/učeničkih menza	3,2%	2,7%	13,0%	17,5%	2,0%		2,0%
Da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za opremanje biblioteke	2,6%	2,4%	13,3%	22,5%			
Da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za nabavku hrane i pića za obdaništa	2,3%	2,0%	11,3%	25,5%	2,0%		2,0%

*Samo potvrđni odgovori

Četvrtina (26 %) studenata privatnih univerziteta čula je za slučaj da je neko platio mito da pobedi na tenderu za usluge nabavke hrane i pića za obdaništa, a manji broj njih (23 %) čuo je za slučaj da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za nabavku opreme za biblioteku. Znatan broj studenata državnih univerziteta (13 %) i studenata privatnog univerziteta (18 %) čuo je za slučajeve da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za renoviranje menzi, ali su samo jedan službenik i jedan univerzitski profesor bili upoznati sa ovim.

Poređenja radi, postoje indikacije u pogledu veće zainteresovanosti za renoviranje studentskih/učeničkih domova, pri čemu su se studentima privatnih (21 %) i državnih (17 %) univerziteta pridružili i službenici (2 slučaja) i nastavnici/profesori (4 slučaja), koji su čuli da je neko platio ili dao mito da pobedi na tender.

Broj profesora viših srednjih škola (4 slučaja), profesora (7 slučaja) i službenika (3 slučaja) koji su čuli da je neko platio/dao mito da pobedi na tender za opremanje škole/učionice je veći, premda je manji od broja studenata koji su čuli za to (studenata privatnih univerziteta 30 %, studenata državnih univerziteta 20 %).

Što se tiče tendera za izgradnju škole/učionice, 16 % univerzitskih profesora čulo je za slučajeve da je neko platio/dao mito da pobedi na tenderu za izgradnju škole/učionice. Pored toga, 10 % službenika imalo je isto indirektno iskustvo, kao i studenti (29 % studenata privatnih i 23 % studenata državnih univerziteta).

10 % univerzitskih profesora, kao i prosvetnih radnika (6 % profesora viših srednjih škola i 2 % učitelja osnovnih škola) takođe je imalo indirektnog iskustva sa korupcijom u vezi sa tenderima za nabavku i raspodelu udžbenika. Znatan broj studenata (28 % studenata privatnih i 21 % studenata državnih univerziteta) ima ista indirektna iskustva.

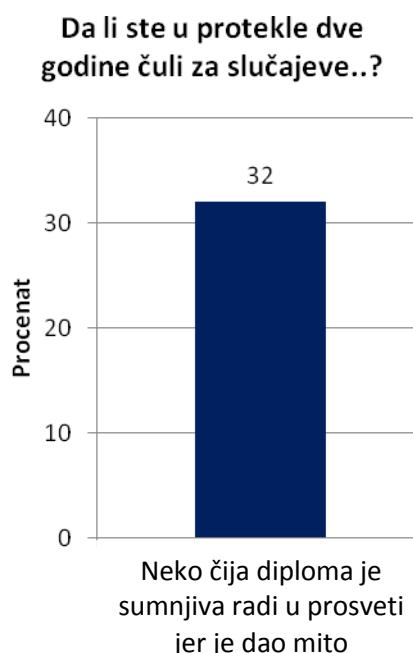
Takođe postoje jasne indikacije da je bilo slučajeva korupcije pri štampanju i distribuiranju 'besplatnih' školskih materijala. Određeni broj službenika (10 %), prosvetnih radnika (10 % učitelja/nastavnika, 6 % profesora) i studenata (33 % studenata privatnih i 18 % studenata državnih univerziteta) čulo je za slične slučajeve.

Uopšteno gledano, studenti su imali najviše indirektnog iskustva sa slučajevima korupcije u ispitivanim oblastima, jer se sa ovom pojmom susreću svakodnevno. Međutim, slučajevi za koje je rečeno da su za njih čuli službenici i prosvetni radnici mnogo su značajniji, dublji i manje površni i mogu se smatrati jačim pokazateljima korupcije u ovom slučaju.

Prvobitna zamisao da se analiziraju indirektna iskustva nastala je na osnovu prepostavke da ljudi okružuju slučajevi korupcije i opšti ambijent korupcionaštva, što na kraju dovodi do njihove percepcije da je korupcija uvek prisutna i kao rezultat toga oni su takođe više spremni da uzmu učešća u delima korupcije.

3.3.3. Indirektna iskustva sa korupcijom u institucijama

Slika 9. Sumnjava diploma, a radi u prosveti

U protekle dve godine takođe je bilo slučajeva da su pojedinci čuli za nekoga čija diploma je sumnjičiva, ali ta osoba radi u prosveti jer je dala mito. Ispitanici su imali indirektna iskustva sa korupcijom i u drugim oblastima. Osim studenata, roditelja i učenika, veliki broj službenika, učitelja/nastavnika i profesora takođe je čuo za slučajeve korupcije u obrazovanju. Plaćanje za dobijanje radnog mesta učitelja/nastavnika/profesora je nešto dosta uobičajeno, za šta su prosvetni radnici (32 % profesora viših srednjih škola, 22 % nastavnika nižih srednjih škola i 29 % univerzitetskih profesora) čuli u protekle 2 godine, nakon čega sledi 16 % službenika koji su čuli isto to.

Takođe je dosta uobičajeno da prosvetni radnici (24 % u osnovnim i nižim srednjim školama, 22 % u višim srednjim školama i 16 % univerzitetskih profesora) čuju da je neko platio nekome u Ministarstvu prosvete da dobije posao.

Slučajevi plaćanja službenom licu da biste dete upisali na fakultet takođe jako preovlađuju, naročito među prosvetnim radnicima (41 od 100) i univerzitetskim profesorima (10 od 50). Plaćanje (9 od 50) i davanje poklona (8 od 50) da bi se položio ispit takođe je nešto za šta su univerzitetski profesori čuli da se događa u protekle 2 godine. Službenici odeljenja za obrazovanje na lokalnom i centralnom nivou mnogo češće čuju za slučajeve plaćanja za usluge nego za davanje poklona.

Slika 10. Indirektna iskustva sa korupcijom, 'čuo/la sam'

Da li ste u protekle dve godine čuli za slučajeve da je neko platio/dao mito..? (potvrđni odgovori)

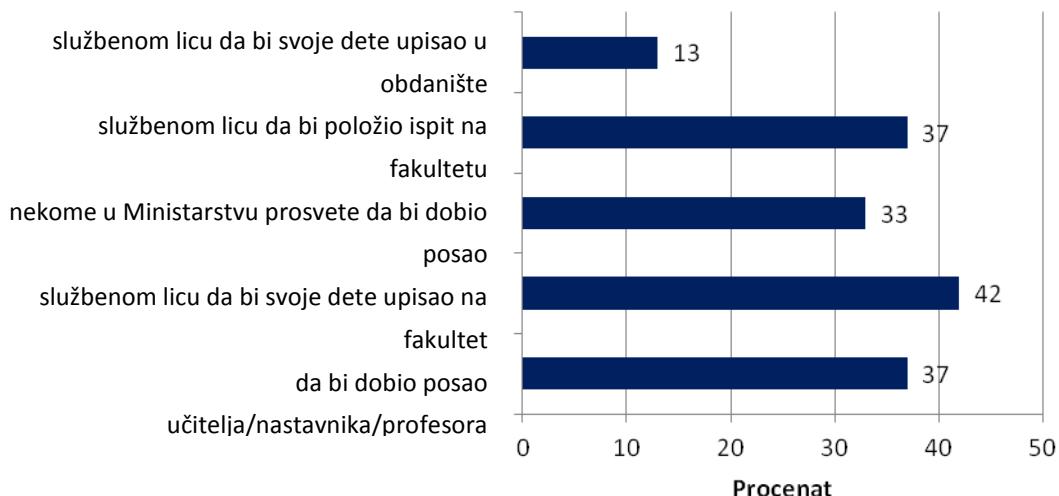

Tabela 19. Indirektna iskustva sa korupcijom – prema ciljnoj grupi (Da li ste u protekle dve godine čuli za slučajeve..? Potvrđni odgovori)

Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/centralne javne institucije	Nastavno osoblje – niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet
Da je neko platio/dao mito da dobije posao kao učitelj/nastavnik/profesor	35,0%	27,1%	47,7%	50,5%	16,0%	22,0%	32,0%
Da je neko platio/dao mito nekome u Ministarstvu prosvete da dobije posao	36,9%	28,5%	38,3%	44,0%	6,0%	24,0%	22,0%
Da neko sa sumnjivom diplomom radi u prosveti jer je dao mito	31,4%	24,4%	38,7%	44,0%	18,0%	26,0%	18,0%
Da je neko platio službenom licu da bi svoje dete upisao na fakultet	41,7%	39,7%	47,0%	52,0%	16,0%	48,0%	34,0%
Da je neko dao poklon službenom licu da bi svoje dete upisao na fakultet	38,8%	35,9%	43,3%	55,5%	8,0%	46,0%	28,0%
Da je neko platio službenom licu da bi položio ispit na fakultetu	32,7%	34,9%	44,7%	46,0%	12,0%	42,0%	20,0%
Someone gave a gift to an official to passing an exam in the University	32,4%	28,5%	37,3%	37,0%	12,0%	38,0%	18,0%
Da je neko platio službenom licu da bi svoje dete upisao u obdanište	13,3%	8,8%	11,3%	25,0%	4,0%	14,0%	18,0%
Da je neko dao poklon službenom licu da bi svoje dete upisao u obdanište	10,7%	9,5%	8,0%	23,0%	4,0%	18,0%	16,0%
Da je neko dao pokon službenom licu da bi svoje dete upisao u bližu/bolju školu	15,5%	15,9%	10,3%	31,5%	2,0%	14,0%	8,0%

*Samo potvrđni odgovori

3.3.4. Indirektno iskustvo sa nepotizmom

Nepotizam ili ‘invervencije’ kao izraz u domaćoj upotrebi, ima naznake da ima jake korene u sistemu obrazovanja. U stvari, gledajući sveukupne podatke, nepotizam je mnogo više rasprostranjen nego mito, bar prema indirektnom iskustvu. Moguća pretpostavka za dalju analizu bilo bi poređenje između stepena ukorenjenosti korupcije i nepotizma u sistemu obrazovanja i efektu koji imaju pri pokušaju rešavanja nekog problema u obrazovanim institucijama.

Polovina svih 1.304 ispitanika čula je za ove slučajeve, da je neko primljen na fakultet jer poznaje nekoga ko je na položaju. Polovina profesora (23 od 50) čula je za neki takav slučaj u protekle 2 godine, a službenici (10 od 50) su takođe čuli za slične slučajeve. Međutim, mnogo veći broj studenata izjavio je da su čuli (273 od 500 slučaja) za takve stvari.

Imajući u vidu ovu problematiku u velikom broju obdaništa na Kosovu, upis deteta u obdanište je dosta čest problem za roditelje koji su zaposleni. Tako je gotovo četvrtina ispitanika (23 %) čula za slučajeve nepotizma (nečije dete je primljeno u obdanište jer roditelji poznaju nekoga u institucijama) koji su se dogodili da bi se završio posao. Slučajeva u kojima je nečije dete primljeno u obdanište jer neko u instituciji ostvaruje neki interes od roditelja deteta ima manje (19 %).

Slučajevi polaganja ispita (16 %) i upisa na katedru (12 %) zahvaljujući tome što student ima seksualne odnose sa profesorom su ređi u odnosu na druge slučajeve nepotizma. 92 studenta izjavilo je da su čuli za slučajeve polaganja ispita zahvaljujući pružanju seksualnih usluga, a samo 3 prosvetna radnika je čulo za takav slučaj.

Tabela 20. Indirektna iskustva sa korupcijom – prema ciljnoj grupi (Da li ste u protekle dve godine čuli za slučajeve..? Potvrđni odgovori)

Roditelji – osnovna i niža srednja škola (razredi 1-9)	Učenici – viša srednja škola (razredi 10-13)	Studenti – na javnim univerzitetima	Studenti – na privatnim univerzitetima	Lokalne/centralne javne institucije	Nastavno osoblje – osnovna i niža srednja škola	Nastavno osoblje – viša srednja škola	Nastavno osoblje – javni/privatni univerzitet
Da je neko ko poznaje nekoga u Ministarstvu prosvete dobio posao	47,9%	42,7%	42,0%	63,0%	16,0%	50,0%	46,0%
Da neko zarađuje više od svog radnog kolege na istom radnom mestu samo zato što ima rodbinske veze sa prepostavljenim	33,0%	32,5%	30,0%	35,5%	18,0%	14,0%	18,0%
Da neko sa sumnjivom diplomom radi u prosveti jer ima srodnika na položaju	33,3%	32,9%	40,0%	49,5%	12,0%	36,0%	22,0%
Da neko ko se ne nedolično ponaša na radnom mestu i dalje radi u prosveti jer ima srodnika na položaju	37,5%	40,3%	47,7%	61,0%	16,0%	48,0%	34,0%
Da je neko na nepošten način upisao fakultet jer poznaje nekoga na položaju	49,2%	47,5%	49,3%	70,5%	20,0%	54,0%	46,0%
Da je neko na nepošten način upisao fakultet jer neko na položaju ostvaruje neke interese preko njegovog/njenog oca/srodnika	43,0%	41,0%	45,3%	63,0%	18,0%	60,0%	40,0%

<i>Da je neko položio ispit jer ima rodbinske veze sa profesorom</i>	45,6%	46,4%	49,7%	68,5%	20,0%	50,0%	44,0%	28,0%
<i>Da je nečije dete upisano u obdanište jer njegovi roditelji poznaju nekoga u toj instituciji</i>	26,9%	22,7%	18,7%	37,5%	2,0%	28,0%	24,0%	10,0%
<i>Da je nečije dete upisano u obdanište jer neko u toj instituciji ostvaruje neke interese preko staratelja/srodnika</i>	22,3%	19,0%	15,7%	31,5%	8,0%	24,0%	14,0%	12,0%
<i>Da neko ima seksualne odnose sa profesorom da bi položio ispit</i>	12,9%	16,3%	14,3%	31,0%	6,0%	14,0%	6,0%	6,0%
<i>Da neko ima seksualne odnose sa profesorom da bi se upisao na katedru</i>	11,0%	11,9%	8,3%	25,5%	6,0%	10,0%	4,0%	4,0%
<i>Da je neko ko ima veze upisao svoje dete u bolju/bližu školu.</i>	22,7%	25,4%	14,7%	32,0%	4,0%	30,0%	22,0%	16,0%

*Samo potvrđni odgovori

Glava 5: Lična iskustva sa korupcijom

Kako bi se utvrdila učestalost stvarnih iskustava ciljne populacije u pogledu korupcije, ispitanici su upitani da li su se obraćali obrazovnim institucijama u poslednje dve godine, i ukoliko jesu da li je od njih traženo da daju mito službenim licima ili državnim službenicima u svakoj instituciji, da li su to učinili i koliko su platili da bi im bila učinjena usluga koju su tražili. Prema definiciji korupcije u Skupštini Kosova, Zakon o suzbijanju korupcije (2004/34), u kojoj se jasno navodi pitanje poklona (novca ili vrednih predmeta) za službena lica, traženje i primanje poklona takođe je elaborirano.

Kako je definisano u Skupštini Kosova, Zakon o suzbijanju korupcije, član 2 -

Korupcija – označava svako kršenje dužnosti službenih lica ili odgovornih lica u pravnim licima i svaku radnju inicijatora ili lica koja imaju koristi od takvog ponašanja, izvršeno kao reagovanje na neposredno ili posredno obećanu, ponuđenu, datu, zatraženu, primljenu ili očekivanu nagradu za sebe ili drugoga’

i

Član 33

‘33.1. Službeno lice ne sme da prima poklone ili druge povlastice (u daljem tekstu: pokloni) u vezi sa obavljanjem svoje funkcije, osim službenih poklona i povremenih poklona manje vrednosti.

33.2. Službenim poklonima smatraju se pokloni dobijeni od predstavnika stranih zemalja i međunarodnih organizacija prilikom poseta i u drugim pirlikama, kao i drugi pokloni dati u sličnim okolnostima.

33.3. Povremenim poklonima manje vrednosti smatraju se pokloni dobijeni prilikom raznih radnih i ličnih proslava, praznika i u sličnim prilikama, a ne smeju biti vrednosti veće od 50 evra, odnosno njihova ukupna vrednost ne sme biti veća od 100 evra u jednoj godini ukoliko ih poklanja jedna ista osoba.

33.4. Službenim licima nije dozvoljeno da prime više od 10 povremenih poklona godišnje.

33.5. Zabrane i ograničenja iz ovog člana važe i za lica koja žive u porodičnom domaćinstvu sa službenim licem.

Tako je pri analiziranju podataka smernica za definiciju korupcije zakon Skupštine Kosova, kojim se kao slučaj korupcije definiše svaki put kada službena lica ili državni službenici u obrazovnim institucijama prime poklon u vrednosti većoj od 50 evra ili traže poklon/novac u bilo kojoj vrednosti.

Uzimajući u obzir Zakon i gorenavedene članove, anketa pokazuje alarmantno visok broj slučajeva korupcije koje pominju ispitanici. Od 3.147 kontakata koliko je 1.254 ispitanika (ili članova njihovog domaćinstva) imalo sa obrazovnim institucijama u protekle dve godine, u 169 slučajeva je od ispitanika ili članova njihovog domaćinstva tražen novac/poklon ili su oni dobrovoljno davali poklone vrednije od 50 evra, što spada u okvir definicije dela korupcije. Tako su u nešto više od 5 % kontakata ispitanici uzeli učešća u delima korupcije pri ostvarivanju kontakta sa obrazovnim institucijama. Trebalo bi takođe da spomenemo da u skoro 4 % (122 slučaja) pomenutih kontakata, ispitanici nisu želeli da kažu da li je od njih tražen novac/poklon, da li su oni ponudili novac, odnosno da li je isti bio prihvaćen kada su ga ponudili.

3.5.1 Pokloni radi rešavanja problema

Kako bi se analizirao ovaj aspekt od svih ciljnih grupa, isključujući službenike centralnih i lokalnih javnih institucija, traženo je da navedu kada su ostvarili kontakt sa nekom institucijom i koliko puta. Uzorak od 1.254 ispitanika ukupno je ostvario 3.147 kontakata u sledećim institucijama: Ministarstvu prosvete, centralna uprava; Ministarstvu prosvete, lokalna uprava; državni univerzitet, privatni univerzitet, državna sremska škola, privatna srednja škola, državna osnovna škola, privatna osnovna škola, državno obdanište i privatno obdanište.

U 90 slučajeva od ukupno 3.147 ostvarenih kontakata koje su ispitanici ostvarili sa bilo kojom obrazovnom institucijom, od njih je tražen poklon (uglavnom na državnom univerzitetu, 32 slučaja, i u državnoj školi, 25 slučajeva). Od ovog broja slučajeva navedeno je da su u svega 14 slučajeva ispitanici (ili članovi njihovog domaćinstva) dali poklon da bi završili posao (na državnom univerzitetu 4 slučaja i 5 slučajeva u državnoj srednjoj školi).

U 27 svih slučajeva ostvarenog kontakta ispitanici su ponudili poklon (uglavnom na državnom univerzitetu, 8 slučajeva, privatnom univerzitetu, 4 slučaja, i državnoj srednjoj školi, 4 slučaja), od čega su u 12 slučajeva pokloni prihvaćeni. Pokloni su bili različiti, u vrednosti od 50 evra (u Ministarstvu prosvete), do najviše 500 evra (na državnom univerzitetu).

Tabela 21. Davanje pokloni za rešavanje problema – prema ciljnoj grupi

N=1254	Ostvaren kontakt sa:	Prihvaćen						Vrednost poklona					
		Tražem poklon (od onih koji su imali kontakt)		Dat poklon (među onima koji su imali kontakt)		Ponuđen poklon (među onima koji su imali kontakt)		ponuđeni poklon (među onima koji su imali kontakt)		Maksimum			
		%	N=	%	N=	%	N=	%	N=	Prosек			
Ministarstvom prosvete, centralna uprava	17	211	1,4	3	0,4	1	1,4	3	0,9	2	50	50	50
Ministarstvom prosvete, lokalna uprava	18	224	3,6	8	0,4	1	0,4	1	-	-	R	R	R
Državnim univerzitetom	46	580	5,5	32	0,7	4	1,4	8	0,7	4	10	500	201
Privatnim univerzitetom	25	313	1,3	4	0,6	2	1,3	4	-	-	250	250	250
Državnom srednjom školom	62	777	3,2	25	0,6	5	0,5	4	0,4	3	2	70	23
Privatnom srednjom školom	7	88	4,5	4	-	-	2,3	2	-	-	-	-	-
Državnom osnovnom školom	60	748	0,5	4	-	-	0,3	2	0,1	1	2	2	2
Privatnom osnovnom školom	2	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Državnim obdaništem	10	122	7,4	9	0,8	1	2,5	3	1,6	2	5	200	70
Privatnim obdaništem	4	55	1,8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
UKUPAN broj kontakata		3.147		90		14		27		12			

Premda su neki ispitanici dali poklon iz puke želje da to bude ‘znak poštovanja’ (1 slučaj), ‘pokloni za 7./8. mart’ (5 slučajeva) ili kao ‘znak zahvalnosti za urađeni posao’ (3 slučaja), neki drugi ispitanici možda nisu imali izbora i dali su poklon za ‘upis u školu/na fakultet/željeno odeljenje’ (3 slučaja) ili za ‘upis u školu/na fakultet/željeno odeljenje’ (4 slučaja), kao i iz raznih drugih razloga, navedenih u sledećoj tabelli. Vredno je spomenuti da 6 ispitanika nije htelo da navede razlog za davanje poklona.

U državnoj osnovnoj školi, mada se navodi da je vrednost datog poklona veoma mala (2 evra), jedan ispitanik ja izjavio da je prosvetni radnik u osnovnoj školi tražio 2 evra da bi mu odeljenje kupilo poklon, a koji je on sam odabrao. Zbog ove činjenice vlasti bi trealo da ograniče poklone za praznike i rođendane prosvetnih radnika na poklone bez novčane vrednosti (kao što su čestitke koje su deca sama napravila), umesto novčano vrednih poklona. Ova politika će sasvim sigurno imati važnu ulogu u smanjenju diskriminacije prema

siromašnoj deci, koja možda nisu u mogućnosti da učestvuju u kupovini i davanju ovih poklona i usled toga mogu biti etiketirana ili se osećati da se razlikuju od drugih.

Tabela 22. Razlog za davanje direktnog poklona

Direktni poklon	N=
Za neke pečate	1
On/ona je odabrao/la poklon i rekao/la mi mu/joj kupim taj poklon	1
Za ocene/ispite	1
Za diplomu	1
Kao znak poštovanja	1
U znak zahvalnosti za obavljen posao	3
Da bi se završio posao	3
Za upis u školu/na fakultet/u željeno odeljenje	4
Kao poklon za 7./8. mart	5
Nisu hteli da odgovore	6

3.3.5. Davanje novca za rešavanje problema

Broj ispitanika koji su izjavili da su im tražili novac u nekoj obrazovnoj instituciji je neznatno manji, u odnosu na one od kojih je tražen novac. Međutim, brojke su i dalje alarmantno velike. U 68 od 3.147 kontakata ostvarenih u ovim obrazovnim institucijama, od ispitanika je traženo da daju novac da bi se posao završio (uglavnom na državnom univerzitetu, 27 slučajeva, i u državnoj srednjoj školi, 14 slučajeva). Od ovih 68 slučajeva navedeno je da su u samo 7 slučajeva ispitanici platili traženi mito. Poređenja radi, od 12 ispitanika koji su u obrazovnim institucijama ponudili novac kako bi rešili neki problem, navedeno je da je u polovini ovih slučajeva (6 slučajeva) novac prihvачen. U ovim slučajevima iznos novca koji su ispitanici dali veći je nego za poklone i kretao se od 10 evra u državnoj osnovnoj školi do najviše 2.000 evra.

Tabela 23. Davanje novca za rešavanje problema – prema ciljnoj grupi

N=1254	Ostvaren kontakt sa:		Tražem poklon (od onih koji su imali kontakt)		Dat poklon (među onima koji su imali kontakt)		Ponuđen poklon (među onima koji su imali kontakt)		Prihvaćen ponuđeni poklon (među onima koji su imali kontakt)		Novčana vrednost		
			%	N=	%	N=	%	N=	%	N=	Minim um	Maksi mum	Prosek
											EUR	EUR	EUR
Ministarstvom prosvete, centralna uprava	17	211	0,9	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ministarstvom prosvete, lokalna uprava	18	224	2,7	6	-	-	0,4	1	0,4	1	400	400	400
Državnim univerzitetom	46	580	4,7	27	0,7	4	0,5	3	0,2	1	100	2000	740
Privatnim univerzitetom	25	313	0,6	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Državnom srednjom školom	62	777	1,8	14	0,1	1	0,5	4	0,4	3	10	1500	415
Privatnom srednjom školom	7	88	1,1	1	-	-	1,1	1	-	-	-	-	-
Državnom osnovnom školom	60	748	1,1	8	0,3	2	0,4	3	0,1	1	10	50	30
Privatnom osnovnom školom	2	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Državnim obdaništem	10	122	6,6	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Privatnim obdaništem	4	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
UKUPAN broj kontakata		3,147		68		7		12		6			

S obzirom na nedovoljan broj državnih obdaništa i razliku u mesečnoj ceni (50 evra u državnim obdaništima, do preko 150 evra u privatnim) navodi se da je broj slučajeva traženja novca u ovoj instituciji veliki, međutim, prihvatanje korupcije u ovom slučaju je veoma slabo.

Tabela 24. Razlog za direktna novčana davanja

Direktna novčana davanja	N=
Upis u školu/na fakultet/željeno odeljenje	4
Da bi se završio posao	2
Za ocene/ispite	1
Za polaganje maturskog ispita u srednjoj školi	1
Nisu hteli da odgovore	4

Mada znatan broj ispitanika nije htio da navede razlog za davanje novca obrazovnim institucijama (4 slučaja), razlog koji su najčešće navodili zbog kojeg su ispitanici davali novac obrazovnoj instituciji bio je da se osigura ‘upis u školu/na fakultet/željeno odeljenje’ (4 slučaja) i ‘da se posao završi’ (2 slučaja). Ostali razlozi odnosili su se na više ocene ili na polaganje ispita (1 slučaj) i na uspešno polaganje mature u srednjoj školi (1 slučaj).

3.3.6. Razlozi za davanje poklona i novca

U četvrtini slučajeva, kada je od ispitanika traženo da daju poklone ili novac, to je od njih tražilo treće lice, dok je u 12 % slučajeva poklon/novac tražila osoba za kontakt (službenik za obrazovanje ili državni službenici u prosveti). U manjem broju slučajeva (10 %), ispitanici su naveli da su poklon/novac dali lično, jer su znali da u suprotnom posao neće biti završen. Određeni broj ispitanika (15 %) je dobrovoljno dao poklon, bez traženja da nagrade osobu koja im je pomogla.

Slika 10. Razlozi za davanje poklona i novca

Aneks

3.4. Metodologija

4.1.1. Koncept istraživanja

U studiji o korupciji u prosveti na Kosovu korišćen je kvantitativni pristup istraživanja, koji je obuhvatio više ciljnih grupa radi povećanja verodostojnosti nalaza.

Anketa je koncipirana tako da se dobije mišljenje ispitanika, koji svakodnevno ostvaruju kontakt sa obrazovnim institucijama, uključujući službena lica u državnim obrazovnim institucijama na centralnom i lokalnom nivou, univerzitetske profesore (na privatnim i državnim univerzitetima) i prosvetne radnike (počev od osnovnih i nižih srednjih, pa do viših srednjih škola), studente univerziteta (državnih i privatnih), učenika viših srednjih škola, kao i roditelje i učenike osnovnih i nižih srednjih škola – obuhvatajući tako sve one koji su imali bilo kakva iskustva sa sistemom obrazovanja uopšte, uključujući mišljenje i stavove etničkih manjina, kao i mišljenje roditelja dece sa invaliditetom.

Na kraju, naša analiza bila je fokusirana na davanje detaljnog kontekstualizovanog shvatanja stanovišta, iskustava i odgovora ispitanika u vezi sa korupcijom uopšte, sa naglaskom na korupciju u prosveti, a putem kvantitativnih podataka.

4.1.2. Razvijanje mehanizma za prikupljanje podataka

Osmišljen je jedan mehanizam za intervjuisanje svih ciljnih grupa obuhvaćenih anketom, dok je ogromna većina pitanja bila postavljana svim ciljnim grupama, a nekoliko određenih pitanja bilo je postavljeno svakoj grupi ponaosob.

Ovaj mehanizam su najpre pripremili istraživači u Indeksu Kosova (IK), a potom je poslat timu *UNDP*-a na razmatranje i komentare, pa je shodno tome modifikovan dok ga klijent (*UNDP*) nije odobrio.

Ovaj mehanizam je preveden na albanski jezik (za većinsku populaciju) i na srpski jezik (koji koriste manjine koje govore srpski).

4.1.3. Istraživački pristup

Kvantitativna anketa. Lični razgovor, uz korišćenje papira i olovke, “u kancelariji ispitanika” za javne institucije i upravu na centralnom i lokalnom nivou, kao i za školske prosvetne radnike i univerzitetske profesore.

Lični razgovor, uz korišćenje papira i olovke, “u ispitanikovoj kući” za učenike osnovnih/srednjih škola i studente univerziteta, kao i za roditelje (u slučaju osnovnih i srednjih škola).

Lični razgovor na izlazu, uz korišćenje papira i olovke, za studente univerziteta.

4.1.4. Opis veličine uzorka

Veličina uzorka = 1.300 efektivnih razgovora, obavljenih na celom Kosovu i to prema sledećem raporedu:

Ciljne grupe 1 i 2 (roditelji i učenici viših srednjih škola)

Albanian sub-set	Ukupan broj ispitanika	Broj ispitanika		Bodovi	
		Gradska sredina	Seoska sredina	Gradska sredina	Seoska sredina
PRIŠTINA	72	60	12	10	2
Kosovo Polje	12	6	6	1	1
Glogovac	18	0	18	0	3
Obilić	6	0	6	0	1
Podujevo	24	6	18	1	3
Ukupno	132	72	60	12	10
UROŠEVAC	42	18	24	3	4
Lipljan	24	6	18	1	3
Štimlje	12	6	6	1	1
Kačanik	12	6	6	1	1
Elez Han	0	0	0	0	0
Ukupno	90	36	54	6	9
PRIZREN	66	36	30	6	5
Suva Reka	24	6	18	1	3
Dragaš	12	0	12	0	2
Ukupno	102	42	60	7	10
ĐAKOVICA	31	13	18	2	3
Orahovac	18	6	12	1	2
Mališevo	18	0	18	0	3
Ukupno	67	19	48	3	8
PEĆ	37	19	18	3	3
Dečani	12	0	12	0	2
Istok	18	6	12	1	2
Klina	12	0	12	0	2
Junik	0	0	0	0	0
Ukupno	79	25	54	4	9
MITROVICA	24	12	12	2	2
Vučitrn	24	12	12	2	2
Srbica	24	6	18	1	3
Ukupno	72	30	42	5	7
GNJILANE	32	20	12	3	2
Novo Brdo	0	0	0	0	0
Kamenica	12	6	6	1	1
Vitina	18	6	12	1	2
Ukupno	62	32	30	5	5
Ukupno	604	256	348	42	58

		Ciljna grupa 5		Ciljna grupa 6	Ciljna grupa 7
		Ministarstvo prosvete	Opštinska direkcija za obrazovanje (lokalni nivo)	Učitelji (osnovna škola)	Nastavnici/profesori (srednja škola)
Preko 80.000 stanovnika					
1	Priština	2	3	6	5
2	Pež		3	3	3
3	Prizren		3	3	3
4	Đakovica		3	3	3
5	Gnjilane		3	4	2
6	Uroševac		3	3	3
7	Mitrovica		3	3	3
	Ukupno	2	21	25	22
50.000 -80.000 stanovnika					
8	Glogovac		2	2	2
9	Podujevo		2	1	2
10	Lipljan		2	2	2
11	Suva Reka		2	2	2
12	Orahovac		2	2	2
13	Mališevo		2	2	2
14	Vučitrn		2	1	3
15	Srbica		2	2	2
	Ukupno	0	16	14	17
Manje od 50.000 stanovnika					
16	Kosovo Polje		1	1	1
17	Obilić		1	1	1
18	Štimlje		1	1	1
19	Kačanik		1	1	1
20	Elez Han		1	1	1
21	Dragaš		1	1	1
22	Dečan		1	1	1
23	Istok		1	1	1
24	Klina		1	1	1
25	Kamenica		1	1	1
26	Vitina		1	1	1
	Ukupno	0	11	11	11
	UKUPNO	2	48	50	50

		Grupa 8 – Univerzitetski profesori	Grupa 3 Studenti – državni univerzitet
Prištinski univerzitet	Fakultet		
	Filozofski fakultet	3	20
	Fakultet za matematiku i prirodne nauke	2	15
	Filološki fakultet	3	20
	Pravni fakultet	4	50
	Ekonomski fakultet	4	
	Fakultet za građevinarstvo i arhitekturu	2	15
	Fakultet za elektrotehniku i računarstvo	2	30
	Mašinski fakultet	2	
	Medicinski fakultet	2	20
	Faculty of Arts	2	20
	Poljoprivredni fakultet	2	20
	Fakultet za fizičku kulturu	2	15
	Pedagoški fakultet	2	20
Univerzitet u Mitrovici	Fakultet rudarstva i metalurgije	2	15
Univerzitet u Peći		3	20
Univerzitet u Prizrenu		3	20
	Ukupno	40	300

			Grupa 4 Studenti – privatni univerziteti
Privatni univerziteti			
	<i>Universum</i>	2	40
	<i>AAB</i>	2	40
	<i>AUK</i>	2	40
	<i>Fama</i>	2	40
	<i>UBT</i>	2	40
	UKUPNO	10	200

ISPITANICI PREMA ETNIČKOJ PRIPADNOSTI

	Učestalost	Važeći procenat
Albanci	1266	97,1
Turci	7	,5
Bošnjaci	12	,9
Goranci	1	,1
Romi, Aškalije i Egipćani	18	1,4
Ukupno	1304	100,0

INFORMATION ON RESPONDENTS WITH SPECIAL NEEDS INCLUDED IN THE SURVEY

	Učestalost	Važeći procenat
Daunov sindrom	14	63,6
Paraplegija	3	13,6
Autizam	2	9,1
Distrofija	1	4,5
Epilepsija	2	9,1
Ukupno	22	100,0
Ukupno	1304	

4.1.5. Uzorkovanje

Višefazno srazmerno uzorkovanje institucija i prilagođeno uzorkovanje korišćeno je pri biranju ispitanika za javne institucije i uprave na lokalnom i centralnom nivou, kao i za prosvetne radnike u školama i univerzitetske profesore.

Višefazno nasumično uzorkovanje korišćeno je za osnovne/srednje škole i studente univerziteta i za roditelje (u slučaju osnovnih i srednjih škola).